ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 67ον ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 1931. Ἀριθ. 2.

Η ΑΓΑΘΟΤΗΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

«Γεύθητε καὶ ἴδετε, ὅτι ἀγαθὸς ὁ Κύριος· μακάριος ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπ' αὐτόν.»
(Ψαλμ. λδ'. 8).

Μία ἐκ τῶν διαφόρων ἰδιοτήτων τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀγαθότης Αὐτοῦ.

Αὕτη πηγάζει ἐκ τῆς φύσεως ἢ τῆς οὐσίας Αὐτοῦ, ἡ ὁποία εἶναι ΑΓΑΠΗ. Διότι «ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη». Ἐκ τῆς ἀγάπης Του ταύτης πηγάζουν αἱ ἰδιότητες ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἐκδηλοῦνται εἰς τὴν πλᾶσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔκτοτε εἰς τὰς πρὸς τὸν ἄνθρωπον σχέσεις Αὐτοῦ. Αἱ ἰδιότητες αὗται εἶναι ἡ μακροθυμία, τὸ ἔλεος, ἡ χρηστότης, ἡ ἀγαθωσύνη ἢ ἀγαθότης, κτλ.

Ὁ Ψαλμῳδὸς θεωρεῖ τὴν ἰδιότητα ταύτην—τὴν ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου—τόσον βεβαίαν καὶ τόσον πραγματικήν, ὅσον σὺ καὶ ἐγὼ βλέπομεν τὴν ἡμέραν, τὸν ἥλιον καὶ αἰσθανόμεθα τὴν ἐπίδρασιν τῶν ζωογόνων ἀκτίνων του.

Ἄλλως τε δὲν εἶναι μόνος ὁ Ψαλμῳδὸς ὁ σκεπτόμενος οὕτως, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι, ὅσοι διὰ τῆς πίστεως πρὸς τὸν Θεὸν ὑπετάγησαν εἰς τὸ θέλημα Αὐτοῦ, ὅσοι—μὲ μίαν λέξιν—ἔζησαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀνθρωπότητος ξένοι ὡς πρὸς τὸν κόσμον καὶ πρὸς τὰς ἀξιώσεις τοῦ κόσμου. Πάντες οὗτοι εἶναι μάρτυρες τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη. Ἡ μαρτυρία των περὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι μονομερὴς οὔτε μεροληπτική. Δὲν διατείνονται ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸς πρὸς αὐτοὺς ἀποκλειστικῶς· ἀλλ' ὅτι εἶναι ἀγαθὸς πρὸς πάντας, μὲ τὴν ἑξῆς μόνον διαφοράν· ὅτι μόνον οἱ ἀνωτέρω—οἱ πιστοὶ—ἀναγνωρίζουν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ ὡς καλύπτουσαν ἅπαν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ περιλαμβάνουσαν ἐντὸς τῆς ἀκτῖνος τῆς ἐνεργείας της ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, χωρὶς διακρίσεις καὶ χωρὶς ἀποκλεισμούς! Ὁ Θεὸς «ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηρὸς καὶ ἀγαθούς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους».

Ὁ Ψαλμῳδὸς προσκαλεῖ τοὺς ἀνθρώπους νὰ πειραματισθοῦν — ἕκαστος δι' ἑαυτὸν—καὶ νὰ δοκιμάσουν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ.

Ἂς ἐξετάσωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς λεπτομερῶς τὸ ζήτημα τοῦτο.

1. Ἡ πρόσκλησις πρὸς πειραματισμόν.

«Γεύθητε καὶ ἴδετε». Ὁ Θεὸς δὲν μεταχειρίζεται τὰ πλάσματά Του οὔτε ὡς νευρόσπαστα, οὔτε ὡς τυφλὰ ὄργανα τῶν βουλῶν Του. Αὐτὸ ἀντίκειται εἰς

τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον «κατ᾽ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ.» :Η εἰκὼν καὶ ἡ ὁμοιότης εἶναι κἄτι πολὺ βαθύτερον ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ «εἰκὼν καὶ ἡ ὁμοίωσις» εἶναι ***σχέσεις ἠθικαί,*** αἱ ὁποῖαι ἐκδηλοῦνται εἰς τὸ αὐτεξούσιον καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐπροίκισε τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἐλευθερία καὶ τὸ αὐτεξούσιον οὔτε ἀφαιροῦνται, οὔτε καὶ παραβιάζονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς μετὰ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις Του. Τοὐναντίον ἡ ὅλη στάσις τοῦ Θεοῦ ἀπέναντι τῶν πλασμάτων Του—τῶν ἀνθρώπων—εἶναι στάσις προσκλήσεως πρὸς ἐξάσκησιν τῆς ἐλευθερίας των.

«Ἰδού, ἔθεσα ἐνώπιόν σας», λέγει Κύριος, «τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θανάτου» (Ἱερ. κα΄. 8)· καὶ ἀλλαχοῦ : «Ἰδού, ἐγώ . . . . . ἔθεσα ἐνώπιόν σου σήμερον τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν κατάραν· διὰ τοῦτο ἐκλέξατε τὴν ζωὴν διὰ νὰ ζῆτε . . . . . διότι τοῦτο εἶναι ἡ ζωή σου» (Δευτ. λ΄. 15, 19, 20). Καὶ εἰς τὸ προκείμενον ἐδάφιον λέγει ρητῶς : «Γεύθητε καὶ ἴδέτε», δηλ. ἀποκτήσατε ἀτομικὴν γνῶσιν, πεῖραν, βεβαιότητα περὶ τοῦ ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθός. «Ἐὰν θέλητε καὶ ὑπακούσητε, θέλετε φάγει τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς» (Ἠσ. α΄. 19)· ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁμιλῶν εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἔλεγε: «Πλὴν δὲν θέλετε νὰ ἔλθητε πρὸς ἐμέ, διὰ νὰ ἔχητε ζωὴν» (Ἰωαν. 2΄. 40).

Πάντα ταῦτα μαρτυροῦν ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιθυμεῖ τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ θέλει νὰ τὴν ἐκτιμήσῃ καὶ νὰ τὴν ἐκλέξῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐξασκῶν τὴν ἐλευθέραν θέλησίν του ὡς πρὸς τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον θ᾽ ἀκολουθήσῃ—τὸν δρόμον τῆς ζωῆς ἢ τὸν δρόμον τοῦ θανάτου. Ζητεῖ, μὲ ἄλλους λόγους, νὰ καταστήσῃ τὸν ἄνθρωπον εὐτυχῆ, ὄχι ὅμως παρὰ τὴν θέλησίν του. Διὰ τοῦτο λέγει : «Πρὶν ἢ ἀποφασίσετε διὰ τὸ ἓν ἢ διὰ τὸ ἄλλο, γεύθητε καὶ ἴδέτε—ἀποκτήσατε ἀτομικὴν καὶ προσωπικὴν γνώμην καὶ πεποίθησιν. Ἄλλως τε αὐτὴ αὕτη ἡ ***εὐθύνη*** τῶν ἀποφάσεων καὶ τῶν πράξεών μας εἶναι ἡ πρακτικὴ καὶ μεγάλη τούτου ἀπόδειξις.

Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ ἐκπλήσσει τὸν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος βαθέως ἐξετάζει τὰ πράγματα καὶ τὰ γεγονότα, εἶναι ἡ μεγάλη συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ νὰ ὑποβάλλῃ τὸν ἑαυτόν Του εἰς τὸν πειραματισμὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Πῶς δὲ ὁ ἄνθρωπος θὰ γευθῇ καὶ θὰ ἴδῃ ; Ἐφαρμόζων τὰς ὁδηγίας καὶ ἐμπράκτως ἀκολουθῶν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν προτείνει ὁ Κύριος, διὰ νὰ ἴδῃ τὸ τέλος της καὶ νὰ κρίνῃ περὶ τῶν βουλῶν τοῦ Θεοῦ.

Μετὰ τὴν τοιαύτην συγκατάβασιν τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς θνητὸς δικαιοῦται ἀβασανίστως καὶ ἀνεξετάστως ν᾽ ἀπορρίπτῃ τὸν Θεὸν καὶ τὰς ἐνεργείας του, ζητοῦντος νὰ καταστήσῃ τὸν ἄνθρωπον εὐτυχῆ καὶ εὐδαίμονα πνευματικῶς καὶ ὑλικῶς.

2. Τὸ πόρισμα τοῦ πειραματισμοῦ.

Ὁ Ψαλμῳδός, προσκαλῶν εἰς πειραματισμόν, λέγει ῥητῶς καὶ ποῖον θὰ ἦναι τὸ θετικὸν πόρισμα. «Γεύθητε καὶ ἴδετε ***ὅτι ἀγαθὸς ὁ Κύριος***». Εἶναι ἀληθὲς τὸ πόρισμα τοῦ Ψαλμῳδοῦ; Βεβαίως. Εἶναι ἀληθές, ὄχι διότι τὸ λέγει ὁ Ψαλμῳδὸς κατόπιν τοῦ ἰδικοῦ του πειραματισμοῦ, ἀλλὰ διότι πᾶς ἀπροκατάληπτος καὶ εἰλικρινὴς θὰ καταλήξῃ εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα. Καὶ ὁ Ψαλμῳδὸς εἶναι βέβαιος

περὶ τούτου. Ἄν τις ἀμφιβάλλῃ, θὰ ἀναλύσωμεν τὸ ζήτημα καὶ θ' ἀφήσωμεν ἕκαστον ν' ἀπαντήσῃ ὁ ἴδιος.

Ἀγαθὸς ὁ Κύριος. Ἀνωτέρω ἐσχετίσαμεν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν οὐσίαν ἢ φύσιν Αὐτοῦ, ἡ ὁποία εἶναι Ἀγάπη. Ἐδῶ θὰ ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα ἀπὸ μιᾶς ἄλλης πλευρᾶς. Ἀλλὰ πρὸ τούτου θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐννοήσωμεν τὴν σημασίαν τῆς λέξεως «ἀγαθός». Ἡμεῖς σήμερον μεταχειριζόμεθα τὴν λέξιν ταύτην ὄχι πάντοτε μὲ τὴν καλὴν αὐτῆς ἐκδοχήν· φαίνεται ὅτι παρεφθάρη ἡ λέξις αὕτη εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ὅταν λέγωμεν ἐνίοτε ὅτι ὁ «δεῖνα εἶναι ἀγαθὸς ἄνθρωπος», ἐννοοῦμεν ὅτι εἶναι ἄνθρωπος ἁπλοϊκὸς ἢ ***κουτός,*** μὴ ἔχων καμμίαν ἀξίωσιν ἐπὶ τῆς ζωῆς. Ἀλλ' ***ἀγαθὸς*** ἐν τῇ κυριολεξίᾳ σημαίνει κάτι ἐντελῶς διάφορον τούτου.

Ἀγαθὸς εἶναι ἐκεῖνος ὅστις παντοῦ καὶ πάντοτε σκέπτεται τὸ καλόν, ζῇ διὰ τὸ καλὸν καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ κράττῃ τὸ καλόν. Λέγοντες δὲ «καλόν», ἐννοοῦμεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὠφελεῖ τὸν ἄνθρωπον τὸν σκεπτόμενον ἢ ζῶντα ἢ πράττοντα τὸ καλόν, ἢ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐξυπηρετεῖ τὸ συμφέρον αὐτοῦ καὶ τὸ τῶν ὁμοίων του. Δηλ. ἀγαθὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις οὐδέποτε ἔρχεται εἰς σύγκρουσιν ἢ ἀντίθεσιν πρὸς ἑαυτὸν ἢ πρὸς τοὺς πέριξ του.

Ἀλλὰ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς οὔτε ἐφάνη καὶ οὔτε εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ φανῇ, διότι «πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης». «Ὁ λογισμὸς τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι κακὸς ἐκ νηπιότητος αὐτοῦ». Ἂν ἔν τινι μέτρῳ—ἐλαχίστῳ—ὑπάρχῃ τοιοῦτος, θὰ τὸν εὕρητε πλησίον εἰς τὴν πηγὴν τῆς ἀγαθότητος, ἥτις εἶναι ὁ Κύριος. Ὁ Κύριος εἶναι ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ πανάγαθος, ὁ μόνος φιλάνθρωπος, καὶ πολυεύσπλαχνος, ὁ μόνος παντοῦ καὶ πάντοτε ἐπιθυμῶν καὶ πράττων τὸ τὸ καλόν. Ποῦ βλέπομεν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου;

α΄) ***Εἰς τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου.*** Ὁ Θεός, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, ηὐδόκησεν ἐν τῇ ἀγαθότητί του νὰ πλάσῃ τὸν ἄνθρωπον, νὰ τοῦ δώσῃ ζωὴν καὶ νὰ τὸν καταστήσῃ εὐδαίμονα καὶ εὐτυχῆ, μέτοχον τῆς εἰκόνος Του καὶ τῆς πρὸς Αὐτὸν ὁμοιότητος. Οὐδεὶς ἄλλος λόγος θὰ ὤθει τὸν Θεὸν εἰς τὴν πλᾶσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰμὴ ἡ ἀγαθότης του.

β΄) Τὴν ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου βλέπομεν εἰς ***τὴν καθημερινὴν διαφύλαξιν τῆς ζωῆς μας*** ἀπὸ μυρίους κινδύνους, οἵτινες ἀπειλοῦσιν αὐτήν.

Οἱ ἰατροὶ πάντοτε μᾶς ὁμιλοῦν περὶ προφυλακτικῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα δέον νὰ λαμβάνωμεν ὅλοι, διὰ νὰ μὴ μολυνθῶμεν ἀπὸ τὰ μικρόβια τῶν διαφόρων μολυσματικῶν νόσων.

Ἐσχάτως φίλος ἰατρός, ὁμιλῶν εἰς τὸν Χριστιανικὸν Σύλλογον τῶν Νέων μας περὶ μιᾶς μεταδοτικῆς νόσου λίαν τρομερᾶς εἰς τὰ ἀποτελέσματά της, εἶπεν «Τί νὰ σᾶς εἴπω; διὰ νὰ προφυλαχθῇ τις ἀπ' αὐτῆς, πρέπει νὰ κλείσῃ ἑαυτὸν ἐντὸς ὑαλίνου κλωβίου, ὥστε νὰ βλέπῃ τὴν κίνησιν τοῦ κόσμου, χωρὶς νὰ ἔλθῃ εἰς συγχρωτισμὸν μετ' αὐτοῦ, ἐκ φόβου μήπως μολυνθῇ ἀπὸ τὸ μικρόβιον τῆς τρομερᾶς αὐτῆς νόσου». Ἐν τούτοις ζῶμεν ἐντὸς τῆς κοινωνίας· συγχρωτιζόμεθα μετὰ τῶν ἀνθρώπων, ὡσεὶ δὲν διετρέχομεν οὐδένα κίνδυνον, ἐνῷ ὁ κίνδυνος εἶναι ἐπὶ θύραις. Ποῖος μᾶς φυλάττει ὥστε νὰ μὴ μολυνθῶμεν; Ποῖος ἄλλος, εἰμὴ ὁ ἄγρυπνος

φρουρὸς τῆς ζωῆς μας, ὁ ἀγαθὸς Κύριος, ὅστις οὐδέποτε κοιμᾶται; «Δὲν θέλει νυστάξει οὐδὲ θέλει ἀποκοιμηθῇ ὁ φυλάττων σε, ὁ φυλάττων τὸν Ἰσραήλ» (Ψαλμ. ρκα΄. 3, 4).

Τώρα πολλαπλασιάσατε, ἂν θέλητε, τοὺς καθημερινοὺς κινδύνους (ἐπιδημίας, ἀσθενείας, ἐπιβουλὰς καὶ τὰ τοιαῦτα) καὶ εἰπέτε μοι, ποῖον εἶναι τὸ μεγαλείτερον θαῦμα εἰς τὸν κόσμον; Κατὰ τὴν ταπεινήν μου γνώμην, δοθέντος ὅτι ὁ κόσμος εἶναι πλήρης κινδύνων φυσικῶν καὶ ἠθικῶν καὶ ἄλλων ἀνωμάλων περιστάσεων, αἵτινες ἐπιβουλεύονται τὴν ζωὴν ἡμῶν, τὸ μεγαλείτερον θαῦμα εἶναι ὅτι ζῶμεν καὶ ἀπολαμβάνομεν τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς ἐν τῷ μέσῳ τόσων ἀπειλητικῶν ἐχθρῶν.

γ) Τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ βλέπομεν εἰς ***τὴν παράτασιν τῆς ζωῆς τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου***, διὰ τῆς χορηγίας εἰς αὐτὸν ὅλων τῶν μέσων καὶ εὐκαιριῶν πρὸς ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν καὶ συμμόρφωσιν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τινὲς θεωροῦν τὴν μακροθυμίαν ταύτην ὡς ἀδυναμίαν τοῦ Θεοῦ νὰ τιμωρήσῃ τὸν ἁμαρτωλόν. Ναί, ὁ Θεὸς δὲν φέρεται μὲ αὐστηρότητα, κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τῶν ἀνθρώπων. Κατὰ καιροὺς ἐτιμώρησεν ἀμέσως, ὅπως ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς Σαπφείρας· ἀλλ᾽ ὁ συνήθης τρόπος Του εἶναι νὰ χορηγῇ πίστωσιν χρόνου καὶ εὐκαιριῶν ἐδῶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν ***διὰ μετάνοιαν.*** «Δὲν βραδύνει ὁ Κύριος τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ, ὥς τινες λογίζονται τοῦτο βραδύτητα· ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ θέλων νὰ ἀπολεσθῶσί τινες, ἀλλὰ πάντες νὰ ἔλθωσιν εἰς μετάνοιαν» (Β΄ Πετρ. γ΄. 9).

δ) Βλέπομεν, τέλος, τὴν ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου εἰς ***τὴν ἀπόκτησιν*** καὶ ***τὴν διατήρησιν*** τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἡμῶν ζωῆς. Εἴδομεν ἀνωτέρω τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Ἀπὸ τὴν ἀπελπιστικὴν αὐτὴν κατάστασιν τῆς κακίας, τοῦ ψεύδους, τῆς ἀνηθικότητος — τῆς ἁμαρτίας ἐν γένει, ἐκδηλουμένης εἰς παντοίας μορφάς, ποῖος σώζει τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν κρατεῖ μακρὰν τῆς ἁμαρτίας; Τίς ἄλλος εἰμὴ ὁ ἀγαθὸς Θεός, ὅστις διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ συγχωρεῖ τελείως τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτὸν καὶ εἰλικρινῶς μετανοοῦντα ἁμαρτωλόν, δεχόμενος αὐτὸν εἰς τὴν οἰκογένειάν Του τὴν μεγάλην καὶ καθιστῶν αὐτὸν «συμπολίτην τῶν Ἁγίων καὶ οἰκεῖον τοῦ Θεοῦ»;

Ὁ λῃστὴς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ὁ διώκτης τῶν Χριστιανῶν Σαῦλος, ὁ χαρτοπαίκτης, ὁ οἰνοπότης, ὁ ἀσελγής, ὁ ψεύστης, ὁ κλέπτης καὶ ὁ βλάσφημος τῆς σήμερον, ὅσοι κατόπιν ἔγιναν φωστῆρες ἐν τῷ πνευματικῷ στερεώματι διὰ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ Χριστοῦ ὡς προσωπικοῦ των Σωτῆρος, ἀποδεικνύουν, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, τὴν ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου, τὴν ὑπερβαίνουσαν πᾶσαν ἀντίληψιν. Ἰδοὺ τὰ θαύματα τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰ πλάσματά του τὰ λογικά. Τὰ θαύματα ὅμως ταῦτα τινὲς τὰ ἀγνοοῦν καὶ ἄλλοι τὰ ἀρνοῦνται καὶ ζητοῦν δι᾽ ἄλλων δῆθεν σωματικῶν θεραπειῶν νὰ βεβαιώσουν τὰ θαύματα. Ὄχι, ὅταν ἐθεώρησεν ἀναγκαίαν ὁ Θεὸς τὴν ἐνέργειαν τοιούτων θαυμάτων, τὰ ἔκαμε. Σήμερον, ὅπως λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος, θαῦμα εἶναι ἡ μεταβολή, ἡ ἀνακαίνισις τῆς καρδίας, διὰ τῆς ὁποίας ὁ λῃστὴς μεταβάλλεται εἰς φιλάνθρωπον καὶ ὁ χαρτοπαίκτης εἰς εὐεργέτην τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ τὸ θαῦμα τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ. Πάντα ταῦτα μαρτυροῦν ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθός.

3. Ἡ μακαριότης τοῦ ἐλπίζοντος ἐπὶ τὸν Κύριον.

Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὸ τὸ θαῦμα τῆς πλάσεως, τῆς ζωῆς, τῆς ἀνακαινίσεως, ὡς ἔργου τοῦ Θεοῦ, εἶναι γεγονὸς θετικὸν καὶ ἀδιαφιλονείκητον καὶ μαρτυρεῖ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὁ Ψαλμῳδὸς ἐκσπᾷ εἰς μίαν ἐκδήλωσιν χαρᾶς καὶ ἀναφωνεῖ: «Μακάριος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ τὸν (ἀγαθὸν) Κύριον!»

Διατί, ὁ μακαρισμὸς οὗτος;

α) Διότι ἡ ἐλπὶς (ἤτοι, ἡ πίστις) ἐπὶ τὸν Κύριον τοῦ Σύμπαντος ***δὲν θέλει ποτὲ καταισχύνει τὸν ἄνθρωπον.*** Ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ πίστις εἶναι ἡ τροφὴ τῆς ἀφυπνισθείσης ψυχῆς, ἡ ὁποία συναισθάνεται ὅτι ὁ Κύριος πάντοτε θὰ τὴν ἐνθαρρύνῃ εἰς ὅλους τοὺς κινδύνους τῆς ζωῆς.

β) Διότι ὁ ἀγαθὸς Κύριος ***οὐδέποτε θὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἐλπίζοντα καὶ στηριζόμενον ἐπ᾽ Αὐτοῦ.***

Τίς ποτε ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀπέτυχεν; Τίς ποτε ἐνεκολπώθη τὸν ἀγαθὸν Σωτῆρα καὶ ἠπατήθη; Τίς ποτε συνεταύτισε τὴν ζωήν του μὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὸν ἁγιασμὸν καὶ διεψεύσθη εἰς τὰς προσδοκίας του; «Εἰς ἐμὲ τὸ ζῆν εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος», ἔλεγεν ὁ Παῦλος καὶ μετ᾽ αὐτοῦ διακηρύττουν διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ὅλοι οἱ πιστοί. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ μεγαλειῶδες ἐκεῖνο: «Τίς θέλει μᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ;»

γ΄) Διότι ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ***ἀνοίγει τὰς πύλας τοῦ οὐρανοῦ*** εἰς τοὺς δοκιμάσαντας καὶ γευθέντας καὶ ἰδόντας καὶ ἐλπίσαντας ἐπ᾽ Αὐτὸν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς των. Ὁ Θεὸς ἡτοίμασεν Οὐράνιον εὐδαιμονίαν διὰ τὰ πλάσματά Του, τὰ ὁποῖα ἐγκατέλειψαν τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἠκολούθησαν δικαιοσύνην, ἀλήθειαν, εὐσέβειαν, πίστιν ἁγιασμόν, ἀγάπην, πρᾳότητα· καὶ οἱ τοιοῦτοι εἶναι οἱ γευθέντες καὶ ἰδόντες τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, «ὅστις κατήργησε μὲν τὸν θάνατον, ἔφερε δὲ εἰς φῶς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου» (Β΄. Τιμοθ. α΄. 10).

Φίλε ἀναγνῶστα, εἶσαι σὺ ἐκ τῶν γευθέντων καὶ ἰδόντων τὴν ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου; Τότε εἶσαι μακάριος, διότι ἐλπίζεις ἐπὶ Ἐκεῖνον ὅστις εἶναι ὁ Πλάστης σου, ὁ Σωτήρ σου, ἡ ἀσφάλειά σου, ἡ ζωή σου.

Εἴθε δὲ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ μέχρι τέλους εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀτομικῆς καὶ ἀσφαλοῦς πείρας τῆς ἀγαθότητος Αὐτοῦ! Ἀμήν.

Π. Γ. Λογγινίδης.

—Ἐὰν ἀκολουθῶμεν τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, ἂς ἤμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ συναντήσωμεν τοὺς ἀπεσταλμένους Του, φέροντας εἰς ἡμᾶς τὴν ἀναγκαίαν πνευματικὴν τροφήν.

—Τὴν εἰρήνην ὑπεσχέθη ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ ὑποφέρουν ὀπαδούς Του. Δὲν ἀποκτῶμεν τὴν εἰρήνην ἀποφεύγοντες τὰς δοκιμασίας, ἀλλ᾽ ὑποφέροντες αὐτὰς ἐν πίστει.

Η ΑΜΑΡΤΙΑ ΑΣΦΑΛΩΣ ΤΙΜΩΡΕΙΤΑΙ

«Ἐστὲ βέβαιοι ὅτι ἡ ἁμαρτία σας θέλει σᾶς εὕρει». (Ἀριθμ. λβ'. 23).

Πολλοὶ ἄνθρωποι νομίζουν ὅτι, ἐπειδὴ αἱ ἁμαρτίαι των δὲν τιμωροῦνται ἀμέσως τὴν αὐτὴν ὥραν, τιμωρία δὲν ὑπάρχει. Ἄλλοι λησμονοῦν τὰς ἁμαρτίας των καὶ νομίζουν ὅτι καὶ ὁ Θεὸς τὰς ἐλησμόνησεν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν λησμονεῖ. Δι' Αὐτὸν χίλια ἔτη εἶναι ὡς μία ἡμέρα, καὶ εἰς τὸ βιβλίον τῆς ἐνθυμήσεώς Του οὐδὲν λησμονεῖται καὶ οὐδὲν παραγράφεται. Ἂς μὴ ἀπατᾷ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτόν του. Ὁ Θεὸς διακηρύττει εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ὅτι ***παντὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία θὰ τὸν εὕρῃ.***

1. Πλεῖσται ὅσαι ἁμαρτίαι ***τιμωροῦνται συντόμως, ἐδῶ εἰς τὸν παρόντα κόσμον.*** Ὁ μέθυσος, ὁ ἔκλυτος, ὁ ἀσελγής, πληρώνουν πολὺ γρήγορα τὴν ἁμαρτίαν των μὲ τὴν ὑγίειαν καὶ τὴν ζωήν των. Ὁ ψεύστης καὶ ὁ ἀπατεὼν πολὺ γρήγορα γνωρίζονται ὑπὸ τῶν γνωρίμων των. Καθ' ἑκάστην ἀνακαλύπτονται καταχρήσεις. Σχεδὸν ὅλοι οἱ φονεῖς ἀνακαλύπτονται ἐντὸς ὀλιγίστου καιροῦ. Ὀλίγοι τινες κατορθώνουν νὰ κρύψουν τὴν ἁμαρτίαν των· ἀλλὰ πολλάκις καὶ αὐτὰ τὰ ἄψυχα πράγματα τοὺς προδίδουν καὶ μαρτυροῦν ἐναντίον των. Καὶ ἂν κατορθώσουν νὰ κρυφθοῦν πρὸς καιρόν, μετὰ πέντε, δέκα, εἴκοσι ἔτη ἀνακαλύπτονται.

2. Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ότι ἡ Θεία δίκη τιμωρεῖ πολλάκις τοὺς ἁμαρτωλοὺς ***κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος φαίνεται ἄσχετος μὲ τὰς ἁμαρτίας των,*** ἀλλ' ὅμως εἶναι ἀνταπόδοσις αὐτῶν. Εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ἔχομεν τόσα καὶ τόσα παραδείγματα — τὸν Σαούλ, τὸν Ἀχάν, τὸν Ἡρώδην, τὸν Ἀγρίππαν καὶ ἄλλους. Ἡ Ρωμαϊκὴ ἱστορία μᾶς πληροφυρεῖ ὅτι ἀπὸ 30 αὐτοκράτορας καὶ ἀντιβασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι κατεδίωξαν τοὺς πρώτους Χριστιανούς, εἷς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του, εἷς παρεφρόνησεν, εἷς ἐστραγγαλίσθη, εἷς ἀπέθανεν ἐν ἀθλίᾳ φυλακῇ, εἷς ἔμεινε κεραυνόπληκτος, δύο ηὐτοκτόνησαν, πέντε ἐδολοφονήθησαν ὑπὸ τῶν οἰκείων των, πέντε ἀπέθανον ἀπὸ βρωμερὰς καὶ σιχαμερὰς ἀσθενείας, καὶ ὀκτὼ ἐφονεύθησαν ἐν πολέμῳ ἢ ὡς αἰχμάλωτοι πολέμου. Βεβαίως ταῦτα πάντα ἦσαν ἔργον τῆς Θείας δίκης.

3. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὁ ἁμαρτωλὸς κατορθώσῃ νὰ μὴ ἀνακαλυφθῇ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, πάλιν τὸν εὑρίσκει ἡ ἁμαρτία του καὶ τὸν τιμωρεῖ ***διὰ τῆς τύψεως τῆς συνειδήσεώς του.*** Τὴν νύκτα, ὅταν δὲν δύναται νὰ κοιμηθῇ, ἔρχεται ἡ συνείδησις καὶ τὸν ἐλέγχει. Εἰς στιγμὰς κινδύνου ἢ ἀτυχίας ἡ συνείδησις ὡς πυρακτωμένος σίδηρος τὸν βασανίζει. Ἡ συνείδησις εἶναι ὡς τὸ ἡφαίστειον· βράζει ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου χωρὶς νὰ δεικνύῃ ἔξωθεν φλόγα, ἀλλὰ κατατρώγει τὴν καρδίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὅσον ἀσυνείδητος καὶ ἂν ἦναι.

4. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὁ ἁμαρτωλὸς ἀποφύγῃ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην τιμωρίαν, καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως, ***δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὴν τελικὴν τιμωρίαν τοῦ Θεοῦ.*** Μίαν ἡμέραν θὰ ἔλθῃ ***ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου*** καὶ θὰ κρούσῃ τὴν θύραν του ἵνα τὸν καλέσῃ νὰ ἀφήσῃ τὸν παρόντα κόσμον καὶ νὰ ἐμφανισθῇ

ἐνώπιον τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὴν τὴν πρόσκλησιν κανεὶς δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ, κανεὶς δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ. Ὅταν δὲ ὁ ἁμαρτωλὸς σταθῇ ἐνώπιον τοῦ Δικαστοῦ διὰ νὰ λάβῃ τὸν μισθὸν τῶν ἔργων του, ποῖος δύναται τότε νὰ τὸν σκεπάσῃ ἢ νὰ τὸν ἀθῳώσῃ;

Οὐχί, ***ἡ ἁμαρτία πάντοτε τιμωρεῖται***, εἴτε ἀμέσως, εἴτε βραδύτερον κατὰ τὴν παροῦσαν ζωήν, εἴτε εὐθὺς μετὰ θάνατον. Κανεὶς δὲν δύναται νὰ κρυφθῇ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅσον καὶ ἂν κρυφθῇ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. «Οὐ γάρ ἐστι κρυπτόν, ὃ οὐ γνωσθήσεται», λέγει ὁ Χριστός. Μὴ νομίσῃς, ἀδελφέ μου, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν βλέπει καὶ δὲν ἐνθυμεῖται τὰ ὅσα πράττεις, εἴτε καλὰ εἴτε κακά. Μὴ νομίσῃς, ἐπειδὴ σὺ δὲν Τὸν βλέπεις, ὅτι Θεὸς δὲν ὑπάρχει πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν. Μὴ νομίσῃς ὅτι, ἐπειδὴ λέγεται Θεὸς εὔσπλαγχνος καὶ φιλάνθρωπος, παραβλέπει καὶ λησμονεῖ τὰς ἁμαρτίας σου. Τότε μόνον θὰ τὰς λησμονήσῃ, ὅταν ἐπικαλεσθῇς τὸ ἔλεος καὶ τὴν συγχώρησίν Του διὰ χάριν τοῦ Χριστοῦ, ὅταν διὰ πραγματικῆς μετανοίας καὶ πίστεως εἰς τὸν Χριστὸν ἀποφασίσῃς νὰ ἀφήσῃς διαπαντὸς τὰς ἁμαρτίας σου καὶ νὰ ζήσῃς τοῦ λοιποῦ ὡς ὀπαδὸς καὶ μιμητὴς τοῦ Σωτῆρός σου. Τότε, μάλιστα, αἱ ἁμαρτίαι σου σβύνονται ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς ἐνθυμήσεως τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν θὰ σὲ εὕρουν πλέον.

Διὰ καμμιᾶς ὅμως ἄλλης ὁδοῦ δὲν θὰ ἐμπορέσῃς νὰ διαφύγῃς τὴν τιμωρίαν τῶν ἁμαρτιῶν σου. Μήτε ἡ πάροδος τοῦ χρόνου, μήτε οἱ τύποι τῆς θρησκείας, μήτε τὰ λεγόμενα καλὰ ἔργα θὰ σὲ σώσουν ἀπὸ τὴν Θείαν δίκην, καὶ ἀπὸ αἰωνίαν τιμωρίαν. Μόνος ὁ Χριστὸς δύναται νὰ σὲ σώσῃ!

(Ἐκ τῶν τοῦ Μιχαὴλ Καλοποθάκη).

Ο ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

(Συνέχεια)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Σαῦλος ὁ Φαρισαῖος

Καθ᾽ ἣν ἐποχὴν ὁ νεαρὸς Σαῦλος (εἴτε 13ετὴς εἴτε κατὰ 3—4 ἔτη μεγαλείτερος τὴν ἡλικίαν) ἐστάλη ἐκ Ταρσοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα ὅπως ἀνατραφῇ εἰς τὴν θρησκευτικὴν παιδείαν τοῦ ἔθνους του, ἡ Ἰουδαία εἶχε γείνει Ρωμαϊκὴ ἐπαρχία. Μέχρι τοῦ ἔτους 6 μ. Χρ. εὑρίσκετο μὲν ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν, ἀλλ᾽ ἀπήλαυε ποιᾶς τινος αὐτονομίας ὑπὸ βασιλεῖς Ἰουδαίους τὴν καταγωγήν, ὧν ἐπιφανέστερος ὑπῆρξεν ὁ Ἡρώδης (ὁ λεγόμενος Μέγας). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρώδου (4 μ. Χρ.) οἱ Ρωμαῖοι διῄρεσαν τὸ κρᾶτος αὐτοῦ εἰς τέσσαρα βασίλεια, ἐφ᾽ ὧν κατέστησαν τοὺς τέσσαρας αὐτοῦ υἱούς, οὓς ὠνόμασαν τετράρχας. Ἐκ τούτων ὁ Ἀρχέλαος ἔλαβε τὴν Ἰουδαίαν· ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι ἐξηγέρθησαν ἐναντίον

του καὶ ἐζήτησαν τὴν ἀποπομπήν του, ὁ αὐτοκράτωρ Αὔγουστος τὸν ἐξώρισε καὶ ὑπήγαγε τὴν Ἰουδαίαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον Ρωμαϊκὴν διοίκησιν, τοῦ λοιποῦ δὲ ἐκυβέρνων αὐτὴν Ρωμαῖοι διοικηταὶ (λεγόμενοι ἡγεμόνες ἢ προκουράτορες), ἔχοντες τὴν ἕδραν αὐτῶν οὐχὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀλλ᾽ ἐν Καισαρείᾳ.

Ἡ πολιτικὴ αὕτη μεταβολή, ἥτις ἀπεστέρει τοὺς Ἰουδαίους τῆς μέχρι τότε ἐθνικῆς των βασιλείας καὶ πάσης ἐλπίδος ἐθνικῆς πολιτικῆς ἀποκαταστάσεως, τοὺς ἔκαμε νὰ συσπειρωθῶσι στενώτερον περὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὸν Νόμον, ὡς κέντρον τῆς ἐθνικῆς των ὑποστάσεως. Συνεπῶς τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει κατέλαβον οἱ νομοδιδάσκαλοι καὶ ἑρμηνευταὶ τῶν προφητῶν—***οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι***—καὶ ἐτέθησαν αἱ βάσεις τοῦ ***Ραββινισμοῦ***, ὅστις βραδύτερον (μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναοῦ καὶ τὴν διακοπὴν τῶν Λευϊτικῶν ἱεροτελεστιῶν) ἀντικατέστησε τὸν Λευϊτισμὸν καὶ ἐγένετο ὁ κύριος παράγων τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος τῶν Ἑβραίων.

Ὁ Ἀποστολικὸς αἰὼν εἶδε τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν Ραββίνων καὶ Ραββινικῶν σχολῶν· ἀλλ᾽ αἱ δύο ἀρχαιότεραι καὶ ἐπισημότεραι τῶν τοιούτων σχολῶν εἶχον ἱδρυθῆ πρὸ Χριστοῦ – ἡ τοῦ ***Χιλλὲλ*** καὶ ἡ τοῦ ***Σαμμαΐ***. Ἀμφότεροι οἱ νομοδιδάσκαλοι οὗτοι ἦσαν Φαρισαῖοι, ἦσαν ὅμως ἀντίζηλοι καὶ ἀντίπαλοι ἀλλήλων. Ὁ ἐπιφανέστερος ἐκ τῶν δύο ἦτο ὁ Χιλλέλ, πάππος τοῦ περιφήμου ***Γαμαλιήλ***, οὗτος δὲ τὸν εἶχε διαδεχθῆ εἰς τὴν ἀρχηγίαν τῆς σχολῆς του, καθ᾽ ἣν ἐποχὴν ὁ Σαῦλος ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα.

Οἱ νομοδιδάσκαλοι οὗτοι τῶν Ἰουδαίων συνείθιζον νὰ διδάσκωσι τοὺς μαθητάς των ἐν τῷ ἱερῷ, δηλ. εἰς τὰς εὐρυχώρους μαρμαρίνας στοάς, αἵτινες περιέκλειον τὰς αὐλὰς τοῦ Ναοῦ. Ἐκεῖ τὸ παιδίον Ἰησοῦς εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τῆς Μαρίας, ἀκοῦον τοὺς νομοδιδασκάλους καὶ ἀποτεῖνον εἰς αὐτοὺς ἐρωτήσεις (Λουκ. β΄. 46). Ἐκεῖ ἀναμφιβόλως ἐφοίτα καὶ ὁ Σαῦλος, καταταχθεὶς ὑπὸ τῶν γονέων του εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Γαμαλιήλ. Ἡ διδασκαλία ἐγίνετο περίπου ὡς ἑξῆς: Ὁ διδάσκαλος, καθήμενος ἐν μέσῳ τῶν ἀκροατῶν του (οἵτινες ἐκάθηντο ἐπὶ ταπήτων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους γύρωθεν αὐτοῦ), ἐλάμβανεν ἑκάστοτε ὡς θέμα χωρίον τι τῆς Π. Διαθήκης. Εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν τὸ μετέφραζεν εἰς τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν (ἥτις ἦτο τότε ἡ Ἀραμαϊκή), μεθ᾽ ὃ ὁ διδάσκαλος ἐζήτει παρὰ τῶν μαθητῶν νὰ τὸ ἑρμηνεύσωσιν, ἔπειτα δὲ ἔδιδεν ὁ ἴδιος τὴν ὀρθὴν ἑρμηνείαν, ἣν ὑπεστήριζε διὰ τῶν γνωμῶν ἀρχαιοτέρων νομοδιδασκάλων καὶ σοφῶν. Τοιουτοτρόπως καὶ ὁ νεαρὸς Σαῦλος, καθήμενος «παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Γαμαλιήλ», διῆλθεν ἔτη ὁλόκληρα διδασκόμενος τὸν Νόμον καὶ τοὺς Προφήτας, συνάμα δὲ καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους του καὶ τὰς παραδόσεις τῶν «πατέρων». Καὶ οὕτως ἔγεινε «κατὰ νόμον Φαρισαῖος».

Τὸ ὄνομα «Φαρισαῖος», ὡς ἐκ τῶν «οὐαὶ» τοῦ Κυρίου ἡμῶν, κατήντησεν ἐν τῇ Χριστιανικῇ φιλολογίᾳ νὰ ἦναι ὄνομα ὀνειδισμοῦ, συνώνυμον πρὸς τὸ «ὑποκριτής». Ἐν τούτοις πάντες οἱ Φαρισαῖοι δὲν ἦσαν ὑποκριταί. Ὑπῆρχον Φαρισαῖοι καὶ Φαρισαῖοι. Ὁ Νικόδημος λ. χ. καὶ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας Ἰωσὴφ ἦσαν Φαρισαῖοι, οὐχὶ ὅμως καὶ ὑποκριταί. Ὁ Γαμαλιὴλ ἐπίσης, ἐκ τῶν ὀλίγων ὅσα ἀναφέρουσι περὶ αὐτοῦ τὰ Ἀποστολικὰ χρονικά, πᾶν ἄλλο φαίνεται ἢ ὑποκριτής.

«Φαρισαῖος» κυριολεκτικῶς σημαίνει «ἀποχωριστής», καὶ ἡ αἵρεσις τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἀναφαίνεται πρῶτον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Μακκαβαίων, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἰώσηπος, εἶχεν ὡς πρόγραμμα αὐτῆς ***τὸν «ἀποχωρισμὸν» τῶν Ἰσραηλιτῶν*** ὡς περιουσίου λαοῦ τοῦ Ἰεχωβᾶ ***ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐθνῶν.*** Καὶ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἰδεολογίας ταύτης ἐδίδασκον ***τὴν ἀκριβῆ καὶ αὐστηρὰν τήρησιν τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου.*** Ἡ ἰδεολογία αὕτη τῶν Φαρισαίων ταχέως τοὺς κατέστησε σεβαστοὺς παρὰ τῷ Ἰουδαϊκῷ λαῷ, ὅστις τοὺς προσέβλεπεν ὡς ἐθνικοὺς ἡγήτορας καὶ διδασκάλους. Ἀλλ᾿ ἦτο μοιραῖον μία τοιαύτη τυφλὴ προσήλωσις εἰς τὸν Νόμον νὰ ἀναπτυχθῇ βαθμηδὸν εἰς ἀκρότητας. Καὶ τοιουτοτρόπως ἔφθασαν πολλοὶ Φαρισαῖοι εἰς τὰς γελοίας ἐκείνας ὑπερβολάς, ἃς ἐκαυτηρίασεν ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ τὰς ὁποίας βραδύτερον ἀπαριθμεῖ μετὰ ὑπερηφανίας τὸ Ταλμοὺδ (1)— τὰς ἀκριβολογίας περὶ τηρήσεως τῆς ἡμέρας τοῦ Σαββάτου, περὶ διϋλίσεως τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ οἴνου, περὶ δεκατίσεως τοῦ ἀνήθου, τοῦ ἡδυόσμου καὶ τοῦ κυμίνου, περὶ βαπτισμῶν (ἤτοι, πλύσεων) πινακίων καὶ ποτηρίων, σκευῶν καὶ κλινῶν, περὶ πλύσεως τῶν χειρῶν καὶ τοῦ σώματος, περὶ διπλῶν ἑβδομαδιαίων νηστειῶν, τριπλῶν καθ᾿ ἡμέραν προσευχῶν, τριπλῶν ἐπισκέψεων εἰς τὸν Ναόν, κτλ. κτλ.— ἥτις ἀκριβολογία περὶ τοὺς τύπους κατέφαγε καὶ ἀπημπόλησε τὴν οὐσίαν, τὸ πνεῦμα, τῆς θρησκείας. Αἱ ἀκρότητες δὲ αὗται, ἐπεκταθεῖσαι καὶ εἰς τὸν ἠθικὸν κύκλον, ἔφερον πολλοὺς Φαρισαίους εἰς τὴν διατύπωσιν ἀρχῶν καὶ διδασκαλιῶν ἄκρως ἀντιθέτων προς πᾶσαν ἰδέαν ἠθικῆς (2), καὶ εἰς ἀλαζονείαν, φιλοχρηματίαν, ἐπίδειξιν καὶ ὑποκριδίαν.

Ὑπῆρχον ὅμως καὶ Φαρισαῖοι ἀποδοκιμάζοντες τὰς ἀκρότητας ταύτας καὶ μὴ συμμεριζόμενοι τὴν τοιαύτην κενόδοξον ἀποκλειστικότητα. Τοιοῦτος δὲ ἦτο ὁ Γαμαλιήλ, ὁ διδάσκαλος τοῦ Σαύλου.

Οὗτος ἐμφανίζεται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ὡς ἄνθρωπος φιλελεύθερος καὶ σώφρων, ὑποστηρίξας ἀναφανδὸν ἐν τῷ Συνεδρίῳ τὴν ἀνεξιθρησκείαν, διὰ τοῦ πρακτικοῦ ἐπιχειρήματος ὅτι πᾶσα διδασκαλία, ἥτις δὲν εἶναι ἐκ Θεοῦ, καταπίπτει ἀφ᾿ ἑαυτῆς (Πράξ. ε΄. 34—39). Ἐκ δὲ τῶν Ραββινικῶν συγγραμμάτων μανθάνομεν ὅτι τόσον ὀλίγον κατείχετο ὑπὸ τῶν στενοκεφάλων προλήψεων τῶν ἄκρων Φαρισαίων, ὥστε εἰς τοὺς μαθητάς του ἐπέτρεπε νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ τὰ συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων σοφῶν. Μ᾿ ὅλα ταῦτα ἐδίδασκε καὶ αὐτὸς τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τοῦ Νόμου καὶ τὴν ἀξιομισθίαν τῶν ἔργων τοῦ Νόμου.

Ὑπὸ τοιοῦτον διδάσκαλον ἐμορφώθη ὁ μέλλων Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν, οὗτινος ὁ ζῆλος διὰ τὴν πατρῴαν θρησκείαν τὸν ἔκαμεν ἀπηνῆ διώκτην τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ναζωραίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐκ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου μανθάνομεν πόσον ἐπιμελὴς καὶ θερμὸς τηρητὴς τοῦ Νόμου εἶχε γείνει παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Γαμαλιήλ. «Κατὰ τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου», λέγει, «γενόμενος ἄμεμπτος» (Φιλιπ. γ΄. 6). Παρῆλθον δὲ πολλὰ ἔτη, μέχρις οὗ φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον,

(1) Τὸ ἱερὸν ραββινικὸν βιβλίον, ὅπερ ἐσχηματίσθη βαθμηδὸν κατὰ τοὺς πρώτους 5 ἢ 6 αἰῶνας μετὰ Χριστόν, καὶ ὅπερ, ὁμοῦ μετὰ τῆς Π. Διαθήκης, ἀπετέλεσεν ἔκτοτε τὴν Ἱερὰν Βίβλον τῶν Ἑβραίων.

(2) Ματθ. ιε΄. 4—9.

ὅπου ἠννόησεν ὅτι πάντα ταῦτα ἦσαν «ζημία διὰ τὸ ὑπέροχον τῆς γνώσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Εἰς τοὺς μελετῶντας τὴν περίοδον ταύτην τοῦ βίου τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου γεννᾶται φυσικῶς τὸ ἐρώτημα: Κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα τῆς φοιτήσεώς του παρὰ τῷ Γαμαλιὴλ ἐν Ἱεροσολύμοις, ἤτοι ἐπὶ εἰκοσαετίαν περίπου, μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ὁ Σαῦλος ἆρά γε δὲν συνήντησε, ***δὲν εἶδέ ποτε τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν;*** Κατὰ τὴν σύλληψιν καὶ δίκην Αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου, τὴν καταδίκην Αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, τὴν σταύρωσιν Αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ, ὅτε ἐπῆλθε τὸ σκότος καὶ ὁ σεισμὸς καὶ τόσα γεγονότα, ἅτινα συνεκλόνισαν τὴν Ἱερουσαλήμ, ποῦ ἦτο ὁ Σαῦλος;

Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο εἰκασίας μόνον δυνάμεθα νὰ ἀντιτάξωμεν, καὶ νὰ συμπεράνωμεν ὅτι κατὰ τὰ τρία ἔτη τῆς δημοσίας διακονίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν ***ὁ Σαῦλος ἦτο ἀπὼν ἐξ Ἱεροσολύμων.*** Διότι εἶναι ἀπίστευτον ὅτι εἶδε σωματικῶς τὸν Ἰησοῦν καὶ Τὸν ἤκουσε, καὶ δὲν ἀνέφερε μίαν κἂν λέξιν περὶ τούτου εἰς τὰς Ἐπιστολάς του. Οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ εὑρίσκετο εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου καὶ αὐτός, ζηλωτὴς Φαρισαῖος, νὰ μὴ ἐλάμβανεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ γεγονότα ἐκείνων τῶν ἡμερῶν. Ἐὰν δὲ εἶχεν ἴδει τὸν Χριστὸν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ πάθος Αὐτοῦ καὶ εὑρίσκετο μεταξὺ τῶν διωκτῶν Αὐτοῦ, βεβαίως ἡ διὰ τοῦτο μεταμέλειά του θὰ ἦτο ἀπείρως πικροτέρα ἢ διὰ τὴν δίωξιν τῶν ὀπαδῶν Αὐτοῦ, καὶ θὰ τὴν ἐξέφραζεν εἰς τὰς Ἐπιστολάς του. Ὅταν δὲ λέγῃ: «Δὲν εἶμαι ἀπόστολος;... δὲν εἶδον τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Κύριον ἡμῶν;» (Α΄. Κορ. θ΄. 1) καὶ ἀλλαχοῦ: «Τελευταῖον δὲ πάντων ἐφάνη καὶ εἰς ἐμὲ ὡς εἰς ἔκτρωμα» (αὐτ. ιε΄. 8), εἶναι φανερὸν ὅτι ἐννοεῖ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμφάνισιν τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Δαμασκόν. Ἄλλως τε τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὴν ἐμφάνισιν ἐκείνην ὁ Σαῦλος εἶπε: «Τίς εἶσαι, Κύριε;», ὡς τρὶς ρητῶς ἀναφέρεται (Πράξ. θ΄. 5, κβ΄. 8, κστ΄. 15), δηλοῖ ὅτι ἡ μορφὴ τοῦ Κυρίου ἦτο ἕως τότε ἄγνωστος εἰς αὐτόν.

Ἐκ πασῶν τῶν ἐνδείξεων τούτων ἀγόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅπερ ἀνεφέραμεν, ὅτι ὁ Σαῦλος δὲν συνήντησέ ποτε τὸν Κύριον ἡμῶν ἐν τῇ σαρκί, καὶ συνεπῶς ὅτι ἦτο ἀπὼν ἐξ Ἱεροσολύμων κατὰ τὴν σταύρωσιν Αὐτοῦ. Ποῦ ἦτο δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν. Ἴσως εἶχε μεταβῆ πάλιν πρὸς καιρὸν εἰς τὴν γενέτειραν Ταρσόν. Ἴσως εἶχεν ἀποσταλῆ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων ὡς ἱεραπόστολος τοῦ Φαρισαϊσμοῦ εἰς διάφορα μέρη, ἀφοῦ λέγει εἰς τὴν Πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολὴν (ε΄. 11): «Ἐὰν ἀκόμη κηρύττω περιτομήν, διατί πλέον καταδιώκομαι;», τουθ' ὅπερ ὑποδηλοῖ ὅτι ὑπῆρξέ ποτε κῆρυξ τῆς περιτομῆς, ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν εἶπε περὶ τῶν Φαρισαίων ὅτι περιήρχοντο τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν διὰ νὰ κάμουν προσηλύτους (Ματθ. κγ΄. 15). Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι ἁπλῆ εἰκασία.

Οἱ διάφοροι βιογράφοι τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου ἔφερον εἰς τὸ μέσον καὶ ἕτερον ἐρώτημα, ἀναφερόμενον εἰς τὴν περίοδον ταύτην τοῦ βίου του, πρὸ τῆς εἰς Χριστὸν μεταστροφῆς του: ***Ἦτο ὁ Σαῦλος ἔγγαμος;*** Καὶ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπαντῶσι καταφατικῶς, ἂν καὶ στηριζόμενοι εἰς εἰκασίας καὶ ἔμμεσα ἐπιχειρήματα. Ὑποδεικνύουσι δηλαδὴ ὅτι κατὰ τοὺς Ραββινικοὺς κανόνας ὁ γάμος

ἦτο καθῆκον ἐπιβεβλημένον καὶ ἱερὰ ὑποχρέωσις διὰ τοὺς εὐσεβεῖς Ἰουδαίους καὶ ἰδίως διὰ τοὺς Φαρισαίους, καὶ ὤφειλεν ὁ νεανίας νὰ νυμφεύηται εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν· ὁ δὲ Σαῦλος, ὡς αὐστηρὸς Φαρισαῖος, θὰ ἀπετέλει πρωτοφανῆ ἐξαίρεσιν, ἐὰν ἔμενεν ἄγαμος. Ἡ ἀγαμία παρ' Ἑβραίοις ἐκηρύσσετο μόνον ὑπὸ τῶν Θεραπευτῶν καὶ τῶν Ἐσσαίων, οἵτινες ἐθεωροῦντο αἱρετικοί. Ὅταν δὲ ὁ Παῦλος γράφῃ πρὸς τοὺς Κορινθίους (Α΄. ζ΄, 8): «Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς ἐστιν, ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ», ἐννοεῖ «ἀγάμους» τοὺς ***χήρους,*** καθότι ἡ λέξις «ἄγαμος» εἶχε καὶ τὴν σημασίαν ταύτην παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν. Ἐξ ἄλλου, ὁ Σαῦλος ἦτο καὶ μέλος τοῦ Συνεδρίου τῶν Ἰουδαίων, διότι λέγει ὅτι, ὅτε ἐφονεύοντο οἱ Χριστιανοί, αὐτὸς ἔδιδε ψῆφον ἐναντίον των (Πράξ. κστ΄. 10). Ὡς μέλος λοιπὸν τοῦ Συνεδρίου, ***ὤφειλε νὰ ἦναι ἔγγαμος.*** Ὥστε δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὡς πιθανὴν τὴν εἰκασίαν ὅτι ὁ μέγας Ἀπόστολος κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν εἶχε νυμφευθῆ καὶ ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ἀνέλαβε τὸ μέγα του ἔργον διὰ τὸν Χριστὸν ἡ σύζυγός του εἶχεν ἀποθάνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ ἐκκλησία.

Ὁ Κύριος ἡμῶν, ὅταν ἀπεχωρίζετο τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ, παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ παραμείνωσιν ἐν Ἱεροσολύμοις, ἕως οὗ λάβωσι δύναμιν ἐξ ὕψους. Οἱ δὲ μαθηταί, ὑπακούοντες εἰς τὴν ἐντολὴν ταύτην, ἔλαβον ἐκεῖ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἤρχισαν νὰ κηρύττωσι τὸν Χριστὸν ἐντὸς τῆς ἁγίας πόλεως μετὰ τόσης δυνάμεως, ὥστε ταχέως ηὐξήθη εἰς 5,000 ὁ ἀριθμὸς τῶν πιστευσάντων. Καὶ μέχρι τοῦ μαρτυρίου τοῦ Στεφάνου δὲν φαίνεται νὰ ἐκηρύχθη τὸ Εὐαγγέλιον ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ.

Εὐτυχῶς τὸ κήρυγμα τῆς Πεντηκοστῆς ἤκουσαν παρεπίδημοι προσκυνηταὶ ἐξ ὅλης τῆς Ἀνατολῆς — «Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖται καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ρωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, Κρῆτες καὶ Ἄραβες» (Πράξ. β΄. 9—11). Τοιουτοτρόπως κατὰ Θεῖαν Πρόνοιαν ὁ σπόρος τοῦ Εὐαγγελίου ἐσπάρη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς εὐρύτατον κύκλον, διότι οἱ ἀκούσαντες τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς καὶ δεχθέντες τὸν λόγον, ὅταν ἐπέστρεψαν εἰς τὰς μακρυνὰς πατρίδας των, ἀναμφιβόλως ἐγένοντο φορεῖς καὶ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ σταυρωθέντος καὶ ἀναστάντος Χριστοῦ.

Ἐπὶ πολὺν ὅμως καιρὸν οἱ Ἀπόστολοι περιωρίσθησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τὴν σύμπηξιν καὶ ὀργάνωσιν τῆς ἐκεῖ πρώτης Χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Εἰς τὸ «ὑπερῷον», ὅπου εἶχον τὸ κέντρον αὐτῶν, ἐνέμενον ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ, καὶ εἰς ἰδιωτικὰς οἰκίας συνήρχοντο διὰ τὴν κλάσιν τοῦ ἄρτου· ἐπίσης συνήγοντο μετὰ τῶν προσηλύτων εἰς τὴν Στοὰν τοῦ Σολομῶντος ἐν τῷ ἱερῷ καὶ ἐκήρυττον πρὸς τὰ πλήθη, κάμνοντες θαύματα καὶ σημεῖα. Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευόντων, μᾶς λέγει ὁ Λουκᾶς, ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ ἦτο μία καὶ εἶχον τὰ πάντα

κοινά, οἱ δὲ εὐκατάστατοι, πωλοῦντες ἀγροὺς καὶ ὑπάρχοντα, παρέδιδον τὸ χρῆμα εἰς τοὺς Ἀποστόλους διὰ τὴν συντήρησιν καὶ περίθαλψιν τῶν πτωχοτέρων, κατὰ τὴν χρείαν ἑκάστου.

Συγχρόνως οἱ ἕνδεκα Ἀπόστολοι προέβησαν καὶ εἰς ὀργάνωσιν τῆς ἐκκλησίας τῶν πιστῶν. Ἐν πρώτοις, ἐξέλεξαν ἀντὶ τοῦ ἀποστάτου καὶ αὐτόχειρος Ἰούδα τὸν εὐσεβῆ Ματθίαν, ἵνα οὕτω συμπληρωθῇ ὁ ἀρχικὸς ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, εἰς οὓς ὁ Κύριος εἶχεν ἐμπιστευθῆ τὴν ἐντολὴν τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς διοικήσεως τῆς ἐπιγείου Αὐτοῦ Ἐκκλησίας. Μετ᾽ ὀλίγον δὲ ὅτε ἐπληθύνθησαν οἱ πιστοὶ καὶ ἠγέρθησαν ἐν μέσῳ αὐτῶν παράπονα τῶν Ἑλληνιστῶν κατὰ τῶν Ἑβραίων (1) ὡς πρὸς τὴν παροχὴν τῆς περιθάλψεως, οἱ δώδεκα συνεκάλεσαν τὴν ἐκκλησίαν, ὅπως ἐκλέξῃ ***διακόνους*** διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην τῆς περιθάλψεως, ἵνα αὐτοὶ (οἱ δώδεκα) μείνωσιν ἀπερίσπαστοι καὶ ἀφιερώσωσιν ὅλας των τὰς δυνάμεις καὶ ὅλον των τὸν καιρὸν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Οὕτω δὲ ἐξελέγησαν ἑπτὰ διάκονοι, ἄνδρες «πλήρεις Πνεύματος Ἁγίου καὶ σοφίας», μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνετο ὁ Στέφανος, περὶ οὗ μαρτυρεῖ ἡ Γραφὴ ὅτι ἦτο «πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως καὶ ἔκαμνε τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ» (2).

Ἡ ταχεῖα αὔξησις τῆς Χριστιανικῆς κοινότητος ἐν Ἱερουσαλὴμ δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ ἐφελκύσῃ τὴν ζωηρὰν προσοχὴν καὶ ἀντίδρασιν τῶν Ἰουδαίων. Ἡ νέα αὕτη κοινότης παρουσίαζεν εἰς τὰ ὄμματά των μίαν νέαν ***αἵρεσιν*** τῆς πατρῴας θρησκείας, μίαν νέαν ***συναγωγήν***, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων συναγωγῶν, αἵτινες εὑρίσκοντο ἤδη εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἔφερον διακριτικὰ ὀνόματα, ἐκ τῶν ὁποίων καταφαίνεται ὅτι ἀπετελοῦντο ἀπὸ Ἑβραίους τῆς Διασπορᾶς ἑτερογλώσσους (3),

---

(1) ***Ἑλληνισταὶ*** ἐλέγοντο οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἑλληνιστικῆς Διασπορᾶς, ἤτοι, οἱ ἐγκατεστημένοι καὶ ἀνατραφέντες εἰς χώρας, ὅπου κοινὴ γλῶσσα ἦτο ἡ Ἑλληνική, ὅπως ἡ Αἴγυπτος, ἡ Μικρὰ Ἀσία ἐν γένει, ἡ Κρήτη, ἡ Λιβύη, ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἑλλάς. Οὗτοι διετήρουν μὲν πιστῶς τὴν πατρῴαν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν ἀλλ᾽ εἶχον ἀπομάθει καὶ τὴν Ἀραμαϊκὴν διάλεκτον, ἥτις κυρίως ἐλαλεῖτο ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Συρίᾳ, καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν Ἑβραϊκήν, ὥστε δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἐννοήσουν τὰς Ἱερὰς Γραφὰς εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν πρωτότυπον. Διὸ καὶ ἐξεπονήθη πρὸς χρῆσιν αὐτῶν ἡ Μετάφρασις τῶν Ἑβδομήκοντα. Μεταξὺ τῶν ξενογλώσσων τούτων Ἑβραίων καὶ τῶν Ἑβραίων τῆς Ἰουδαίας ὑπῆρχε πρὸ πολλοῦ κάποια ἀντιπάθεια καὶ προστριβή, ἐπειδὴ οἱ τῆς Ἰουδαίας ἐκαυχῶντο ὅτι αὐτοὶ μόνοι ἦσαν αὐστηροὶ τηρηταὶ τοῦ Νόμου καὶ δὲν συνεχρωτίζοντο μὲ ἀλλοφύλους οὐδ᾽ ὡμίλουν ἄλλην γλῶσσαν πλὴν τῆς Ἀραμαϊκῆς.

Εἰς τοὺς Ἑλληνιστὰς πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τοὺς ἐξ Ἑλλήνων ἢ Ἑλληνοφώνων ἀλλοφύλους προσηλύτους εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν. Οὗτοι ὀνομάζονται ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ συνοπτικῶς «Ἕλληνες».

(2) Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν ἑπτὰ τούτων διακόνων εἶναι πάντα Ἑλληνικά, τοῦθ᾽ ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι ἦσαν ἐκ τῶν Ἑλληνιστῶν Ἑβραίων, πλὴν τοῦ Νικολάου, ὅστις ἦτο «προσήλυτος Ἀντιοχεύς», ἤτοι Ἐθνικὸς τὴν καταγωγήν. Φαίνεται λοιπὸν ἢ ὅτι ἡ πλειοψηφία ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἱεροσολύμων ἀπετελεῖτο τότε ἐξ Ἑλληνοφώνων Ἑβραίων, ἢ ὅπερ πιθανώτερον, ὅτι ἡ ἐκκλησία, ἐκλέξασα διακόνους Ἑλληνοφώνους, ἠθέλησε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰ παράπονα τῶν Ἑλληνιστῶν ἀδελφῶν.

(3) Τοιαύτας συναγωγὰς ἀναφέρει ὁ Λουκᾶς τὴν τῶν λεγομένων Λιβερτίνων, τὴν τῶν Κυρηναίων, τῶν Ἀλεξανδρέων, τῶν ἀπὸ Κιλικίας καὶ Μ. Ἀσίας (Πράξ. στ΄. 7).

Ἤδη, κατὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀντίληψιν, προσετίθετο καὶ μία συναγωγὴ τῶν Ναζωραίων, ἀλλὰ συναγωγὴ διαφέρουσα ὅλων τῶν ἄλλων κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐπρέσβευε καὶ ἐδίδασκεν ὅτι ὁ ἀληθὴς Μεσσίας ἦτο ὁ «κακοῦργος» ἐκεῖνος, ὅστις εἶχε σταυρωθῆ κατὰ τὸ τελευταῖον Πάσχα. Καὶ τοῦτο ἀπετέλει διὰ τοὺς πιστοὺς Ἰουδαίους μίαν σκανδαλώδη ἑτεροδιδασκαλίαν, πρὸς καταπολέμησιν τῆς ὁποίας ἠνώθησαν ἅπασαι αἱ συναγωγαὶ μετὰ Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων καὶ τῆς λοιπῆς χορείας τῶν ἐντοπίων ζηλωτῶν. Δι᾿ αὐτοὺς οὐδεμίαν σημασίαν εἶχε τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ οἱ «Ναζωραῖοι» οὗτοι κατὰ τὰ ἄλλα οὐδόλως ἀπεμακρύνοντο τῆς πατρῴας θρησκείας, ἀλλ᾿ ἐξηκολούθουν νὰ προσκυνῶσιν ἐν τῷ Ναῷ, νὰ συμμετέχωσιν εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἑορτὰς καὶ νὰ τηρῶσι τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον.

Αἱ πρῶται προσπάθειαι πρὸς κατάπνιξιν τῆς νέας «αἱρέσεως» προῆλθον ἐκ μέρους τῶν Σαδδουκαίων, εἰς τὴν μερίδα τῶν ὁποίων ἀνῆκεν ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου καὶ οἱ περὶ αὐτόν. Ὡς Σαδδουκαῖοι ἐμίσουν τὸ δόγμα τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν (ὅπερ παρεδέχοντο οἱ Φαρισαῖοι), ἡ δὲ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπετέλει τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τοῦ κηρύγματος τοῦ Πέτρου καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. Ἐκάλεσαν λοιπὸν τούτους ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου καὶ τοὺς διέταξαν νὰ παύσωσι τοῦ νὰ κηρύττωσιν. Ὅταν δὲ ἡ διαταγὴ αὕτη δὲν ἐτελεσφόρησε, τοὺς ἐκάλεσαν ἐκ νέου καὶ ἐζήτουν νὰ τοὺς θανατώσωσιν· ἀλλὰ κατόπιν τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Φαρισαίου Γαμαλιήλ, βλέποντες οἱ Σαδδουκαῖοι ὅτι τὸ Συνέδριον ἦτο διῃρημένον, περιωρίσθησαν εἰς τὸ νὰ δείρωσι τοὺς Ἀποστόλους καὶ νὰ τοὺς ἀποπέμψωσι πάλιν, μὲ τὴν διαταγὴν νὰ μὴ κηρύττωσι τον Ἰησοῦν.

Ἐπειδὴ ὅμως παρ᾿ ὅλας τὰς διαταγὰς καὶ τοὺς δαρμούς, οἱ Ἀπόστολοι ἐξηκολούθουν ἀπτόητοι νὰ κηρύττωσιν, ἦτο μοιραῖον ἡ λύσσα τῶν ἀντιφρονούντων αὐτοῖς νὰ ἐκσπάσῃ εἰς ζωηρότερον διωγμὸν τῶν ὀπαδῶν τῆς «νέας ὁδοῦ». Καὶ συνελήφθη, ἐδικάσθη καὶ ἐθανατώθη ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος.

Μεταξὺ τῶν ἀντιλεγόντων εἰς τὸν Στέφανον ἀναφέρονται, ὡς εἴπομεν, καὶ οἱ τῶν διαφόρων συναγωγῶν τῶν Ἑλληνιστῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ ἀπὸ Κιλικίας. Εἰς τὴν συναγωγὴν ταύτην τῶν ἀπὸ Κιλικίας Ἑβραίων κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνῆκε καὶ Σαῦλος ὁ Ταρσεύς, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς Ἱεροσόλυμα. Καὶ γνωρίζοντες τὸν φλογερὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀμφιβάλωμεν ὅτι ἔλαβεν ἐνεργὸν καὶ προέχον μέρος εἰς τὰς συζητήσεις καὶ φιλονεικίας τῶν ὁμοφρόνων του πρὸς τὸν Στέφανον, ἀσκῶν εἰς ταύτας ὅλην του τὴν Φαρισαϊκὴν μάθησιν καὶ δεινότητα. Ἦτο ἀκόμη «νεανίας», ἀλλ᾿ οὐχὶ κάτω τῶν 30 ἐτῶν, διότι τὸν βλέπομεν εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Στεφάνου λαμβάνοντα εὐρεῖαν ἐντολὴν τοῦ Συνεδρίου—πρᾶγμα, ὅπερ θὰ ἦτο λίαν ἀπίθανον, ἂν ὁ ἐντολοδόχος δὲν ἦτο ἡλικίας τοὐλάχιστον 30 ἐτῶν, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης σπουδαιότητος, ἣν ἀπέδιδον οἱ Ραββῖνοι εἰς τὰ πρεσβεῖα.

Φανταζόμεθα λοιπὸν τὸν Σαῦλον φιλονεικοῦντα ζωηρῶς μετὰ τοῦ Στεφάνου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν σοφίαν καὶ τὸ πνεῦμα πολλοὶ ἐκ τῶν ἀντιλεγόντων «δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντισταθῶσι» (Πράξ. στ΄. 10). Φανταζόμεθα ἐπίσης ποσάκις αἱ σκηναὶ ἐκεῖναι θὰ ἐπανήρχοντο εἰς τὴν μνήμην τοῦ Παύλου εἰς μεταγενεστέρας στιγμὰς τοῦ βίου του, ὁπότε καὶ αὐτός, ὡς ἄλλος Στέφανος, εἰς πολλὰς συνα-

γωγὰς τῶν ὁμοφύλων του ὑφίστατο παρομοίας λυσσαλέας ἐπιθέσεις αὐτῶν, «ἀντιλεγόντων καὶ βλασφημούντων» (Πράξ. ιγ΄. 45). Ἀλλὰ κατὰ τὴν καταδίκην τοῦ Στεφάνου δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀνατείλει ἐπὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Φαρισαίου Σαύλου ὁ Ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης καὶ διὰ τοῦτο «ἦτο συνευδοκῶν» εἰς τὴν θανάτωσιν τοῦ πρωτομάρτυρος καὶ παρὰ τοὺς πόδας του οἱ λιθοβολοῦντες τὸν Στέφανον «ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν» (1).

Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ Παῦλος δὲν ἔλαβε μέρος ἰδίαις χερσὶν εἰς τὸν λιθοβολισμὸν τοῦ Στεφάνου. Ἦτο ὅμως «παρὼν καὶ συνευδοκῶν» (Πράξ. κβ΄. 19). Ἀλλὰ παρ᾽ ὅλον τὸ φανατικὸν μῖσος, ὅπερ τότε ἐπλήρου τὴν ψυχήν του κατὰ τοῦ Στεφάνου, φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἡ ἀπολογία τούτου τῷ ἀφῆκεν ἐντυπώσεις ζωηράς, ἃς ἀνευρίσκομεν κατόπιν εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐπιστολάς του, ὡς Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν.

Πάντες οἱ βιογράφοι τοῦ Παύλου παρετήρησαν ὅτι ὁ Στέφανος ὑπῆρξεν ***ὁ πνευματικὸς πρόδρομος*** αὐτοῦ. Ὅπως βραδύτερον ὁ Παῦλος, οὕτω καὶ ὁ Στέφανος εἴχετο μὲν στερεῶς τῆς πατρῴας θρησκείας, ἀλλ᾽ ὡς Ἑβραῖος τῆς Ἑλληνιστικῆς Διασπορᾶς ἦτο ὀλιγώτερον ὑποδεδουλωμένος εἰς τὰς στενοκεφάλους ἀντιλήψεις τῶν «ἀκραιφνῶν» Ἑβραίων τῆς Παλαιστίνης καὶ φαίνεται νὰ ἠννόει τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστου ὡς ***παγκόσμιον θρησκείαν*** πολὺ σαφέστερον ἢ ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι, ἀφοῦ διεκήρυξε πρὸς τοὺς δικαστάς του, ὅπως ὁ Παῦλος βραδύτερον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν κατοικεῖ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς, ἐννοῶν προφανῶς ἐκεῖνο, ὅπερ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα, ὅτι θὰ ἤρχετο ὥρα, καθ᾽ ἣν «οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ» θὰ προσεκύνουν τὸν Θεὸν «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» ὅπου γῆς καὶ ἂν εὑρίσκοντο.

(1) Πράξ. ζ΄. 58, η΄. 1. Μεταξὺ τῶν λογίων ἑρμηνευτῶν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ἰδίως ἐκείνων, οἵτινες ἐζήτησαν νὰ μειώσωσι τὸ κῦρος τοῦ βιβλίου τούτου, ἠγέρθη ζωηρὰ συζήτησις περὶ τοῦ ἂν τὸ Συνέδριον τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (37 μ. Χρ.) ***εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐπιβάλῃ ποινὴν θανάτου.*** Ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἔχομεν τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν δίκην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἵτινες εἶπον πρὸς τὸν Πιλάτον: «Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα» (Ἰωάν. ιη΄. 31). Καὶ τὸ Ταλμοὺδ βεβαιοῖ ὅτι 40 ἔτη πρὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλήμ, (δηλ. περὶ τὸ ἔτος 30 μ. Χρ.) οἱ Ρωμαῖοι ἀφήρεσαν ἀπὸ τὸ Συνέδριον τὴν ἐξουσίαν τοῦ νὰ ἐπιβάλλῃ θανατικὴν ποινήν. Ἀφ᾽ ἑτέρου ὅμως ὁ Πιλάτος δὶς ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅπως λάβωσι τὸν Ἰησοῦν καὶ «κατὰ τὸν νόμον αὐτῶν» κρίνωσι ***καὶ θανατώσωσιν*** αὐτὸν (Ἰωάν. ιη΄. 31, ιθ΄. 6). Δὲν εἶναι λοιπὸν διόλου ἀπίθανον ὅτι κατὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ Στεφάνου ὁ αὐτὸς Πιλάτος ἔδειξεν ἀδιαφορίαν καὶ σιωπηρὰν συναίνεσιν εἰς τὴν θανάτωσιν ἑνὸς ἀνθρώπου κρινομένου «περὶ λέξεων καὶ ὀνομάτων καὶ τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων» (Πράξ. ιη΄. 15). Πάντως καὶ ἐκ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Λουκᾶ διαφαίνεται σαφῶς, ὅτι ἡ ὅλη δίκη καὶ θανάτωσις τοῦ Στεφάνου ἐγένετο κατὰ τρόπον ὀχλαγωγικὸν καὶ παράτυπον, ὑπὸ τὸ κράτος μεγάλης ἐξάψεως καὶ λυσσαλέου φανατισμοῦ.

Ἄλλως τε δὲν ἐθανατώθη τότε μόνος ὁ Στέφανος. Αὐτὸς ὁ Παῦλος μαρτυρεῖ περὶ ἑαυτοῦ ὅτι τοὺς Χριστιανοὺς «ἐδίωξε μέχρι θανάτου» (Πράξ. κβ΄. 4) καὶ «ὅτε ἐφονεύοντο, αὐτὸς ἔδιδε ψῆφον κατ᾽ αὐτῶν» (κστ΄. 10). Ἐπίσης, ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ Στεφάνου, περὶ τὸ ἔτος 44, Ἡρώδης Ἀγρίππας ὁ Α΄. ἐφόνευσε διὰ μαχαίρας τὸν ἀπόστολον Ἰάκωβον τοῦ Ζεβεδαίου (Πράξ. ιβ΄. 2).

Ἐκ πάντων τῶν γεγονότων τούτων πειθόμεθα ὅτι ἡ Ρωμαϊκὴ διοίκησις ἐν Παλαιστίνῃ ἦτο τότε κάπως χαλαρὰ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς θανατικῆς ποινῆς.

Διὰ τοῦτο δυνάμεθα μετὰ πολλῆς τῆς πιθανότητος νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ ἐντυπώσεις, ἃς ἔλαβεν ὁ Σαῦλος ἀκροώμενος τῆς ἀπολογίας τοῦ Στεφάνου, ἂν καὶ δὲν ἴσχυσαν ἀμέσως νὰ τὸν μεταστρέψωσιν ἐκ τοῦ φανατισμοῦ του κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ἔμειναν ὅμως βαθέως ἐγκεχαραγμέναι εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ νεαροῦ Φαρισαίου καὶ ἐν καιρῷ ἐκαρποφόρησαν. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Αὐγουστίνου (ὁμιλ. α΄. καὶ δ΄. εἰς τὸν ἅγ. Στέφανον): «Ἐὰν ὁ Στέφανος δὲν προσηύχετο, ἡ Ἐκκλησία δὲν θὰ ἀπέκτα τὸν Παῦλον».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Σαῦλος ὁ διώκτης τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ θάνατος τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου (τὸν ὁποῖον ἄνδρες εὐλαβεῖς ἔθαψαν μετὰ μεγάλου θρήνου) ὑπῆρξε τὸ σύνθημα δεινοῦ καὶ γενικοῦ διωγμοῦ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Χριστιανικῆς ἀδελφότητος. Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι, ἀρχιερεῖς καὶ Συνέδριον, νομοδιδάσκαλοι καὶ λαὸς μιᾷ ψυχῇ ἡνώθησαν ὅπως ἐξοντώσωσι τὴν νέαν ταύτην αἵρεσιν, ἥτις παρ᾽ ὅλον τὸν σταυρικὸν θάνατον τοῦ Ἱδρυτοῦ αὐτῆς εἶχε τοσοῦτον διαδοθῆ ἐντὸς τῆς ἁγίας Πόλεως.

Εἰς τὸν διωγμὸν τοῦτον ἐπρωτοστάτησεν ὁ φλογερὸς ἐκ Ταρσοῦ Φαρισαῖος, ὅστις, καὶ ἂν δὲν ἦτο μέλος τοῦ Συνεδρίου κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Στεφάνου, πιθανώτατα ἐξελέγη μέλος εὐθὺς μετὰ ταῦτα, ἴσως εἰς ἀμοιβὴν τοῦ κατὰ τῶν Ναζωραίων ζήλου του. Ὁ δὲ ζῆλός του οὗτος ἦτο ἀπεριόριστος. Ὁ ἴδιος κατ᾽ ἐπανάληψιν, ὡς καὶ ὁ Λουκᾶς, ἀναφέρει διὰ ζωηροτάτων ἐκφράσεων τὴν ἀμείλικτον δρᾶσίν του κατὰ τῶν ὀπαδῶν τῆς «νέας ὁδοῦ». Ὁ Λουκᾶς λέγει ὅτι ὁ Σαῦλος «ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν, εἰσερχόμενος εἰς τὰς οἰκίας καὶ σύρων ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρέδιδεν εἰς φυλακὴν» (Πράξ. η΄. 3). Καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος ὁμιλῶν περὶ ἑαυτοῦ ἐνώπιον τοῦ Ἀγρίππα, λέγει: «Ἐγὼ μὲν ἐστοχάσθην κατ᾽ ἐμαυτὸν ὅτι ἔπρεπε νὰ πράξω πολλὰ ἐναντία εἰς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου· τὸ ὁποῖον καὶ ἔπραξα ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ εἰς φυλακὰς κατέκλεισα, λαβὼν τὴν ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων, καὶ ὅτε ἐφονεύοντο, ἔδωκα ψῆφον κατ᾽ αὐτῶν. Καὶ ἐν πάσαις ταῖς συναγωγαῖς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς ἠνάγκαζον νὰ βλασφημῶσι (¹), καὶ καθ᾽ ὑπερβολὴν μαινόμενος ἐναντίον αὐτῶν, κατεδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις» (Πράξ. κστ΄. 9—11). Καὶ ἀλλαχοῦ: «Καθ᾽ ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπόρθουν (ἐκακοποίουν) αὐτὴν» (Γαλάτ. α΄. 13). Καὶ πάλιν: «Ἐγώ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ»

(¹) Ἤτοι, «προσεπάθουν νὰ τοὺς κάμω νὰ βλασφημήσωσι τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ», ἀλλὰ βεβαίως χωρὶς νὰ τὸ ἐπιτυγχάνῃ. Ὁ Πλίνιος, εἰς τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Τραϊανὸν γνωστὴν ἐπιστολήν του ἐκ Βιθυνίας, λέγει περὶ τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ἐσύροντο ἐνώπιόν του, ὅτι τοὺς ἐδοκίμαζεν ἀπαιτῶν παρ᾽ αὐτῶν νὰ προσφέρωσι σπονδὰς καὶ θυμίαμα ἐνώπιον τοῦ ἀγάλματος τοῦ αὐτοκράτορος καὶ νὰ βλασφημήσωσι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν ἔπραττον τοῦτο, τοὺς ἀπέλυεν ἄνευ ἑτέρας διαδικασίας ὡς ἀθῴους τῆς κατηγορίας ὅτι εἶναι Χριστιανοί, διότι εἶχε τὴν ἀσφαλῆ πληροφορίαν ὅτι οὐδεὶς γνήσιος Χριστιανὸς θὰ ἐδέχετο νὰ πράξῃ τοῦτο.

(Α΄. Κορινθ. ιε΄. 9). «Ἐμὲ τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὑβριστήν· ἀλλ' ἠλεήθην, διότι ἀγνοῶν ἔπραξα ἐν ἀπιστίᾳ» (Α΄. Τιμ. α΄. 13). Ἡ δὲ φήμη του ὡς διώκτου καὶ ἱεροεξεταστοῦ εἶχε φθάσει μέχρι καὶ Δαμασκοῦ, ὅπου ὁ Ἀνανίας εἶπε περὶ αὐτοῦ: «Κύριε, ἤκουσα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἔπραξεν εἰς τοὺς ἁγίους σου ἐν Ἱερουσαλήμ»· ἄλλοι δὲ ἐκεῖ ἀποροῦντες ἔλεγον: «Δὲν εἶναι οὗτος, ὅστις ἐξωλόθρευσεν ἐν Ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο;» (Πράξ. θ΄. 13, 21).

Πράγματι ὁ μέγας οὗτος διωγμός, ἐὰν δὲν ἐξωλόθρευσεν ἐξ ὁλοκλήρου, πάντως διεσκόρπισε τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐκκλησίαν. Οἱ ἐκεῖ ὀπαδοὶ τοῦ Ἰησοῦ «πάντες διεσπάρησαν κατὰ τοὺς τόπους τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας, πλὴν τῶν ἀποστόλων» (Πράξ. η΄ 1). Διατί οἱ ἀπόστολοι δὲν ἔφυγον καὶ αὐτοὶ μετὰ τοῦ ποιμνίου των, καὶ πῶς, παραμείναντες ἐν Ἱερουσαλήμ, δὲν εὗρον καὶ αὐτοὶ μαρτυρικὸν θάνατον μεταξὺ τόσων ἄλλων, δὲν γνωρίζομεν. Ὁ Φάρραρ ἐκφέρει τὴν εἰκασίαν, ὅτι ἴσως ἡ ἄμεμπτος τήρησις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, ἐπροστάτευσεν αὐτὸν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῶν διωκτῶν, ὧν ἡ λύσσα διηυθύνετο πρωτίστως κατὰ τῶν ἐκ τῆς Ἑλληνιστικῆς Διασπορᾶς ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ, ὧν κορυφαῖος ἦτο ὁ Στέφανος.

Ἡ διάσπασις καὶ διασπορὰ τῆς ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, ἀντὶ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς νέας θρησκείας, τοὐναντίον ἔδωκεν εἰς ταύτην εὐρυτέραν διάδοσιν. Οἱ πιστοί, φεύγοντες ἐξ Ἱεροσολύμων, «διῆλθον εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον», «μέχρι Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας» (Πράξ. ια΄. 19). Πρῶτοι οἱ Σαμαρεῖται, διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ Φιλίππου, καὶ ἔπειτα οἱ Ἐθνικοὶ μέχρι Δαμασκοῦ, ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον οἱ Ἰουδαῖοι ἐζήτουν νὰ ἐξολοθρεύσωσι· καὶ τοιουτοτρόπως ἤρχισε νὰ ἐκπληροῦται ἡ πρόρρησις καὶ τελευταία ἐντολὴ τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ: «Καὶ ἔσεσθέ μου μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. α΄. 8). Διὰ τοῦ διασκορπισμοῦ δὲ τούτου διεσπάσθη ὁ κλοιὸς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία θὰ ἐκινδύνευε νὰ καταντήσῃ μία συναγωγὴ Γαλιλαίων· οἱ δὲ ὀπαδοὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐδιδάχθησαν ὅτι εἶχον πολὺ εὐρυτέραν καὶ εὐγενεστέραν ἀποστολὴν ἐν τῷ κόσμῳ.

Εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἀναμφιβόλως παρέμεινε μετὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ ἓν μικρὸν καὶ ἀφανὲς ὑπόλοιπον πιστῶν, κυρίως ἐξ ἐντοπίων. Βεβαίως οὗτοι θὰ ἐξηκολούθησαν νὰ συνέρχωνται ἐν κρυπτῷ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν· ἀλλ' εἶχον ἐκλείψει πλέον αἱ συγκεντρώσεις ἐν τῷ ἱερῷ, τὰ κηρύγματα ἐν τῇ Στοᾷ τοῦ Σολομῶντος καὶ τὰ θαύματα τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Ἰωάννου. Πᾶσα ἐξωτερίκευσις τῆς «νέας ὁδοῦ» εἶχε καταπνιγῇ. Τὸ καταδιωκτικὸν ἔργον τοῦ Σαύλου ἐν Ἱερουσαλὴμ εἶχε τελειώσει. Καὶ ὁ φλογερός του ζῆλος ἤρχισε νὰ ζητῇ νέα πεδία δράσεως κατὰ τῶν μισητῶν Ναζωραίων.

Ἔμαθε καὶ αὐτὸς ὅτι ἡ νέα αἵρεσις εἶχεν εὕρει πρόσφορον ἔδαφος ἐν Σαμαρείᾳ καὶ ἐν Δαμασκῷ. Καὶ περὶ μὲν τῶν Σαμαρειτῶν αὐτὸς ὡς αὐστηρὸς Φαρισαῖος ὀλίγον ἐνδιεφέρετο· τοὺς Σαμαρείτας περιεφρόνουν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ

ἐμίσουν ἴσως περισσότερον τῶν Ἐθνικῶν, διότι τοὺς ἐθεώρουν ὡς αἱρετικοὺς καὶ ἀποστάτας ἀπὸ τῆς πατρῴας θρησκείας. Διὰ τοῦτο ὁ Σαῦλος ἠδιαφόρησε διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς νέας αἱρέσεως μεταξὺ τῶν ἔκπαλαι αἱρετικῶν τούτων. Ἄλλως ὅμως εἶχε τὸ πρᾶγμα μὲ τὴν Δαμασκόν, ὅπου ὑπῆρχε πολυάριθμος Ἑβραϊκὴ παροικία καὶ διάφοροι συναγωγαὶ Ἰουδαίων, τοὺς ὁποίους ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἔπρεπε νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τοὺς Ναζωραίους νὰ προσηλυτίσωσιν εἰς τὴν αἵρεσίν των.

Καὶ ἐπειδὴ τὸ Συνέδριον τῶν Ἰουδαίων ἐθεώρει τοὺς Ἑβραίους τῆς Διασπορᾶς ὡς εὑρισκομένους ὑπὸ τὴν πνευματικήν του δικαιοδοσίαν, ὁ Σαῦλος, «πνέων ἔτι ἀπειλὴν καὶ φόνον κατὰ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου», ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως «ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγάς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ταύτης (δηλ. τῆς αἱρέσεως τῶν Ναζωραίων), ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλὴμ» (Πράξ. θ'. 1). Αὕτη ὅμως ὑπῆρξεν ἡ ὑστάτη ἐνέργεια τοῦ Σαύλου ὡς διώκτου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ.

(Ἀκολουθεῖ)

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

[συνέχεια]

Δ'.

Ἡ Ἑβραϊκὴ καὶ ἡ Βαβυλωνικὴ κοσμογονία.

Ἡ ἀνάμνησις τῶν μεγάλων κοσμολογικῶν ἐπεισοδίων, τὰ ὁποῖα ἐσημείωσαν διάφορα στάδια τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως καὶ αὐτῆς τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, ἀνευρίσκεται, πολλάκις δεινῶς παραμεμορφωμένη καὶ σχεδὸν ἀγνώριστος εἰς τὴν μυθολογίαν τῶν διαφόρων ἀρχαίων λαῶν. Ἡ ἀνακάλυψις ὅθεν τῆς Βαβυλωνικῆς ἀφηγήσεως τοῦ Κατακλυσμοῦ καὶ τῆς Δημιουργίας εἶναι μία ἐπιβεβαίωσις τῶν γεγονότων τούτων, τόσον μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα, καθ' ὅσον ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς συμπεράσματα τείνοντα νὰ ὑποβιβάσωσι τὸ κῦρος τῶν ὅσα σχετικῶς ἐξιστοροῦνται εἰς εἰς τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως.

Μεταξὺ τῶν σφηνοειδῶν δέλτων τῆς Βαβυλῶνος ἀνευρέθησαν κατὰ καιροὺς τεμάχια ἑνὸς ποιήματος, εἰς τιμὴν τοῦ πολιούχου θεοῦ τῆς Βαβυλωνίας Μεροδάχ, τὰ ὁποῖα, συμπληρωθέντα βαθμηδόν, ἀποτελοῦν ἤδη τὸ Βαβυλωνικὸν Ἔπος τῆς Δημιουργίας, εἰς 7 βιβλία διῃρημένον. Εἰς τὸ ποίημα αὐτὸ ἐξιστοροῦνται οἱ μεταξὺ τῶν θεῶν πόλεμοι καὶ ἡ ὑπερίσχυσις τοῦ Μεροδὰχ κατὰ τῶν λοιπῶν θεῶν, τὰ διάφορα στάδια τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, καὶ τελευταῖον ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου.

Αἱ μεταξὺ τοῦ Βαβυλωνικοῦ τούτου Ἔπους καὶ τῶν πρώτων κεφαλαίων τῆς Γενέσεως ὁμοιότητες δὲν ἠδύναντο παρὰ νὰ προκαλέσουν σχόλια καὶ συμπεράσματα μειοῦντα ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ κῦρος τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὡς ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας. Ὑπῆρξαν οἱ διατεινόμενοι ὅτι ἡ ἐξιστόρησις τῆς Δημιουργίας,

ὡς ἔχει εἰς τὰ πρῶτα κεφάλαια τῆς Γενέσεως, ἦτο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀντιγραφὴ τῆς ἀρχαιοτέρας Βαβυλωνικῆς κοσμογονίας. Καὶ ὑπάρχουν πράγματι σημεῖα ὁμοιότητος ἀλλὰ καὶ διαφοραὶ οὐσιώδεις.

Εἰς τὸ Βαβυλωνικὸν Ἔπος, ὡς καὶ εἰς τὴν Γένεσιν, γίνεται μνεία τῆς «ἀβύσσου τῶν ὑδάτων», ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπεκάθητο σκότος, ἐνῷ ἡ γῆ ἦτο «ἄμορφος καὶ ἔρημος». Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιγραφὰς ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ φωτός. Εἰς ἀμφότερα ἀναφέρεται τὸ «στερέωμα», τὸ διαχωρίζον τὰ ὕδατα τὰ ὑποκάτωθεν ἀπὸ τὰ ὕδατα τὰ ὑπεράνωθεν. Εἰς ἀμφότερα ἡ ἐμφάνισις τῶν οὐρανίων σωμάτων σημειώνει τὸν χωρισμὸν τῆς ἡμέρας ἀπὸ τῆς νυκτός. Τέλος, εἰς ἀμφότερα ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὴν τελευταίαν πρᾶξιν καὶ τὸ κορύφωμα τῆς ὅλης δημιουργίας.

Παρὰ τὰς ὁμοιότητας ὅμως ταύτας, βαθεῖα καὶ οὐσιώδης διαφορὰ χωρίζει τὰς δύο κοσμογονίας.

Ἐν πρώτοις, εἰς τὸ Βαβυλωνικὸν Ἔπος, ἡ ἐμφάνισις τοῦ φωτὸς ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κατατροπώσεως τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους ὑπὸ τοῦ θεοῦ Μεροδάχ, ὅστις εἶχεν ἀνάγκην φωτὸς διὰ νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ ἔργου τῆς δημιουργίας. Τὸ δὲ φῶς ἐπροσωποποιεῖτο ἀπὸ τρεῖς προϋπαρχούσας θεότητας—τὸν Ἥλιον, τὴν Σελήνην, καὶ τὴν Ἰστάρ, συμπάρεδρον τῶν ἄλλων δύο.

Διὰ τὸν συγγραφέα ὅμως τῆς Γενέσεως, εἷς καὶ μόνος Θεὸς ὑπάρχει, τὰ δὲ φωτεινὰ σώματα εἶναι δημιούργημα αὐτοῦ, δι᾽ ὅ, ἀποφεύγων νὰ τὰ ὀνομάσῃ μὲ τὰ γνωστὰ εἰς τοὺς Βαβυλωνίους ὀνόματα τῶν θεοτήτων, ὀνομάζει τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας «φωστῆρας ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ — τὸν μέγαν διὰ νὰ ἐξουσιάζῃ ἐπὶ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν μικρότερον διὰ νὰ ἐξουσιάζῃ ἐπὶ τῆς νυκτός, καὶ τοὺς ἀστέρας». Ἰδοὺ μία ριζικὴ διαφορά, ἥτις ἀποτελεῖ ἄρνησιν καὶ διαρρήδην ἀνατροπὴν τοῦ πολυθεϊσμοῦ τῆς Βαβυλωνικῆς κοσμογονίας, ἡ δὲ ἄρνησις αὕτη τῆς ὑλιστικῆς καὶ πολυθεϊστικῆς θεωρίας ἐκδηλοῦται καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς Βιβλικῆς κοσμογονίας.

Τὸ Βαβυλωνικὸν Ἔπος παριστᾷ τὴν ἄμορφον ὕλην ὡς προϋπάρχουσαν — ὡς αὐθύπαρκτον καὶ ἐξελισσομένην, ἀνεξαρτήτως πάσης δημιουργικῆς ἐπεμβάσεως, πρὸς τὸ θεῖον, δηλαδὴ πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τῆς θεότητος — τοῦ Μεροδὰχ — ὅστις εὑρὼν ἕτοιμα ὅλα τὰ στοιχεῖα, προβαίνει εἰς τὴν λοιπὴν δημιουργίαν δίκην τεχνίτου, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ φέρῃ τὸ ἔργον του εἰς πέρας.

Πρὸς τὴν καθαρῶς ὑλιστικὴν ταύτην ἀντίληψιν ἀντιτάσσει ἡ Ἁγία Γραφὴ τὸ δόγμα, ὅτι εἷς καὶ μόνος ὑπάρχει Θεός, ὁ Δημιουργὸς τοῦ Σύμπαντος, ὅστις προϋπάρχων αὐτῆς τῆς ὕλης, ἐποίησεν ἐκ τοῦ μηδενὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ. Ἡ ἄβυσσος τῶν ὑδάτων, ἡ ἀναφερομένη ὡς ὑπάρχουσα «ἐν ἀρχῇ» τῆς δημιουργίας, δὲν ἦτο αὐθύπαρκτος. Πρὸ αὐτῆς ὑπῆρχεν ὁ Θεός, τὸ δὲ πνεῦμα αὐτοῦ ἐνήργει τὰ πάντα. Ἰδοὺ λοιπὸν καὶ ἄλλη διαφορὰ ριζική, οὐσιώδης,—ἄρνησις ἀπερίφραστος πάσης ἰδέας δυναμένης νὰ μειώσῃ τὴν πανταχοῦ παρουσίαν καὶ τὸ ἄναρχον τοῦ Θεοῦ.

Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, οὐδεμία χωρεῖ ἐδῶ ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὴν οὐσιώδη διαφορὰν μεταξὺ τῶν δύο κοσμογονιῶν. Μεταξὺ τῶν σφηνοειδῶν δέλτων τῆς

Βαβυλωνίας καὶ τοῦ Βιβλίου τῆς Γενέσεως κεῖται χάσμα ἀγεφύρωτον. Ἡ κοσμογονία τῆς Βαβυλωνίας εἶναι τόσον ἀδιασπάστως συμπεπλεγμένη μὲ στοιχεῖα πολυθεϊστικά, μυθολογικὰ καὶ ὑλιστικά, ὥστε αἱ κατ᾿ ἐπιφάνειαν ὁμοιότητες αὐτῆς πρὸς τὴν Ἑβραϊκὴν κοσμογονίαν ἀποβάλλουν πᾶσαν σημασίαν. Ἄλλως τε τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς ἄλλα ἱερὰ συγγράματα τῶν Βαβυλωνίων, ἅτινα ἀνεκαλύφθησαν μεταξὺ τῶν ἀπειροπληθῶν σφηνοειδῶν πινακίδων τῆς Βαβυλῶνος. Ἡ θρησκευτικὴ αὐτὴ φιλολογία περιέχει χωρία ἀποπνέοντα βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθημα δυνάμενον νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι καὶ εἰς τὸν κλάδον τοῦτον τῆς Σημιτικῆς φυλῆς ἐδόθη μερική τις ἀποκάλυψις τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ παραπλεύρως μὲ τοὺς μυστικοπαθεστέρους τούτους ὕμνους καὶ τοὺς κατανυκτικωτέρους ψαλμοὺς τῶν Βαβυλωνίων εὑρίσκει κανεὶς καὶ τὸν χονδροειδέστατον πανθεϊσμὸν καὶ τὴν μᾶλλον παιδαριώδη δεισιδαιμονίαν—μίαν πνευματικὴν ἐπισκότισιν, ἥτις ριζικῶς χωρίζει τὴν Βαβυλωνικὴν θρησκευτικὴν νοοτροπίαν ἀπὸ τὴν τοῦ μονοθεϊστοῦ Ἰσραηλίτου, ὅστις μόνος μεταξὺ ὅλων τῶν Σημιτικῶν λαῶν τῆς ἀρχαίας Ἀνατολῆς, ἵσταται διαπρύσιος κῆρυξ τῆς ἀληθείας, ὅτι ἄλλος Θεὸς πλὴν τοῦ Ἰεχωβᾶ δὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι ὁ νόμος τοῦ Ἰεχωβᾶ εἶναι νόμος δικαιοσύνης.

Καὶ ὅμως ὁ ἀρχαῖος Ἰσραηλίτης δὲν εἶχε μόρφωσιν ἀνωτέραν ἢ φιλοσοφικωτέραν τῆς τῶν συγγενῶν του Βαβυλωνίων καὶ Χαναναίων. Τοὐναντίον μάλιστα ἵστατο ἐπὶ ἐπιπέδου πολιτισμοῦ πολὺ κατωτέρου ἢ ἐκεῖνοι, ἐκ δὲ τῆς νομοθεσίας αὐτοῦ καταφαίνεται ὅτι δημοσιονομικῶς καὶ πολιτικῶς καθυστέρει πολὺ τῶν Βαβυλωνίων, οἵτινες ἐκέκτηντο δημοσιονομικὴν ὀργάνωσιν τελειοτέραν καὶ πολιτισμὸν ἀρτιώτερον, ἀπὸ ὁλοκλήρων ἑκατονταετηρίδων ἀποκρυσταλλωθεῖσαν.

Πῶς λοιπὸν πρέπει νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ ἀγεφύρωτον χάσμα, τὸ ὁποῖον χωρίζει τὴν Βαβυλωνικὴν κοσμογονίαν ἀπὸ τὴν τῆς Γενέσεως, ἢ καὶ ἀπὸ ὁλόκληρον τὸ πνεῦμα τῆς Π. Διαθήκης—τὴν ἐν γένει ἱερὰν φιλολογίαν τῶν λαῶν τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Εὐφράτου ἀπὸ τὴν ἐμπνευσμένην Βίβλον τῶν Ἑβραίων — ἐὰν δὲν παραδεχθῶμεν τὴν ἐπέμβασιν μιᾶς δυνάμεως ὑπερανθρώπου;

Διότι πόθεν ἄλλοθεν ἦτο δυνατὸν νὰ προέλθῃ ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἀληθοῦς φύσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους σχέσεως αὐτοῦ, ἥτις ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐδαφίου τῆς Γενέσεως μέχρι τέλους τῆς Ἱερᾶς Βίβλου χαρακτηρίζει τὴν μονοθεϊστικὴν θρησκείαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ; Δὲν περιορίζεται εἰς τὴν κοσμογονίαν τῆς Γενέσεως ἀλλ᾿ οὔτε καὶ εἰς τὰς ρήσεις τῶν μεταγενεστέρων προφητῶν, ἡ ἀποκάλυψις αὕτη τοῦ μονοθεϊσμοῦ. Διακηρύσσεται ρητῶς καὶ εἰς τὰς Δέκα Ἐντολάς, τὰς ὁποίας καὶ αὐτοὶ οἱ «Ἀνώτεροι Κριτικοὶ» παραδέχονται ὅτι εἶναι Μωσαϊκῆς προελεύσεως. Ἀνέρχεται εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς περιπλανήσεως τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδον αὐτῶν. Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ἦτο ἐποχὴ διαπαιδαγωγήσεως διὰ τῶν ἀμέσων ἀποκαλύψεων. (Ἀκολουθεῖ)

Η ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΠΙΣΤΙΝ

Γεγονὸς ὑψίστης σημασίας, ἀπασχολοῦν ἀπό τινος τὸν διανοούμενον κόσμον τῶν δύο ἠπείρων, ὑπῆρξεν ἡ πανηγυρικὴ ἀποχώρησις τῶν κορυφαίων ἐπιστημόνων Ἄϊνσταϊν, Ἔδδιγκτον, Τζήνς, Μίλλικεν καὶ Οὐΐτνεϋ ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ ὑλισμοῦ. Αἱ γνωσταὶ ἔρευναι τῶν ἀνδρῶν τούτων εἰς τὸ πεδίον τοῦ Σύμπαντος τοὺς ἔπεισεν ὅτι ἡ ὕλη ὑπάγεται εἰς ἀνωτέραν Δύναμιν, ὅτι τὸ σύμπαν εἶναι διερρυθμισμένον κατὰ σχέδιον, τὸ ὁποῖον διέπει Νοῦς. Ἡ σύσσωμος αὕτη ἀποκήρυξις τῆς ὑλιστικῆς θεωρίας τοῦ Σύμπαντος καταφέρει κόλαφον βαρύν, πλῆγμα θανάσιμον κατὰ τοῦ Ἀγνωστικισμοῦ, τοῦ Σκεπτικισμοῦ καὶ τῆς ἐν γένει Ἀρνήσεως, ἥτις ὑπεδούλωσε τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ ἕνα ὁλόκληρον αἰῶνα. Σημαίνει δὲ πολὺ ὡς πρὸς τὴν ἀναστήλωσιν τῆς θρησκείας καὶ τὴν αἰσιωτέραν ἄποψιν τῆς ζωῆς καθόλου. Εἶναι τὸ ἐπίσημον προάγγελμα τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ ἀνθρωπίνου νοὸς εἰς τὴν θρησκευτικὴν πίστιν.

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ τόσον σημαίνοντος γεγονότος τούτου, ὁ γνωστὸς Ἄγγλος λογογράφος Γ. Κ. Τσέστερτον ἐξετάζει τὴν θέσιν τῆς θρησκείας ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ προόδῳ καὶ συμπεραίνει ὅτι ἡ ἰσχυρὰ συμμαχία τῶν κορυφαίων φυσιοδιφῶν τῶν ἡμερῶν μας ἀποτελεῖ μέγιστον βῆμα εἰς τὴν ἀναστήλωσιν τῆς θρησκείας.

Ἐκ τοῦ σπινθηροβόλου δημοσιεύματος τοῦ γνωστοτάτου τούτου συγγραφέως ἐρανιζόμεθα τὰ κυριώτερα στοιχεῖα τῆς ἐτυμηγορίας αὐτοῦ.

* * *

«Καθ' ἣν ἐποχὴν διεσαλπίζετο ἡ ἀρτιγέννητος θεωρία τοῦ Δαρβίνου, ἡ περὶ ταύτης γενικὴ ἐντύπωσις ὑπῆρξεν ἐσφαλμένη, ἡ δὲ ἐσφαλμένη αὕτη ἀντίληψις ἐχρωμάτισεν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὰς πεποιθήσεις τῶν ἀνθρώπων. Βραδύτερον αὐτὴ ἡ ἐπιστομονικὴ ἔρευνα κατέδειξε τὸ ἀστήρικτον τινῶν ἐκ τῶν θέσεων τοῦ Δαρβίνου, ἀλλ' ἐκ τῆς θεωρίας τῶν ἐσφαλμένων ἀντιλήψεων ἐξεχωρίσθησαν μερικαὶ ἀλήθειαι, αἵτινες παραμένουν ἀναφαίρετον κτῆμα τῆς ἐπιστήμης. Μεταξὺ τῶν ἀληθειῶν τούτων εἶναι τὸ δόγμα τῆς ***«ἐπιζήσεως τοῦ καταλληλοτέρου»***, τὸ ὁποῖον δεινῶς παρηρμηνεύθη, μάλιστα δὲ ὑπῆρξεν ὅπλον ἐκμεταλλεύσεως εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀσυνειδήτων, ἐφαρμοζόμενον εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ, τῷ χρηματιστηρίῳ καὶ τῇ βιομηχανίᾳ συναλλασσομένων καὶ γενικῶς εἰς ὅλας τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρωπίνων συμφερόντων. Τοῦτο ὠνομάσθη «ἀγὼν ὑπὲρ ὑπάρξεως» ἀλλ' ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ὀνομασθῇ ***«ἀγὼν ἐξοντώσεως»***, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε τὸ κατρακύλισμα τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν, ἡ χαλάρωσις τῆς συναισθήσεως τῆς ἠθικῆς εὐθύνης τῶν πλουσίων ἀπέναντι τῶν πτωχῶν. Τὸν ἁπλοῦν ὀρθολογισμὸν τοῦ 18ου αἰῶνος διεδέχθη ἀποτόμως «ἡ ἐπιστημονικὴ» ἄποψις τῆς ζωῆς, ἥτις ἐπεκράτησε καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα. Ἀλλ' ἡ πραγματικὴ ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας τοῦ δόγματος τούτου ἀποκαλύπτεται τρανώτατα σήμερον ἐν τῷ πεδίῳ τῆς θρησκευτικῆς ἱστορίας.

Ἡ πρόσφατος ἀναστήλωσις τῆς θρησκευτικῆς πίστεως διὰ τῆς δραματικῆς χειρονομίας τῶν κορυφαίων ἐπιστημόνων τῶν ἡμερῶν μας ἀπέδειξε τὴν ἀληθῆ

σημασίαν τῆς «ἐπιζήσεως τοῦ καταλληλοτέρου», ὅπως τὸ ἠννόει αὐτὸς ὁ Δαρβῖνος, καὶ ὄχι ὅπως ἐσφαλμένως ἡρμηνεύθη ὑπ᾽ ἄλλων. Διότι δὲν σημαίνει ὅτι θὰ ἐπιζήση ὁ ἰσχυρότερος, καταβάλλων καὶ ἐξολοθρεύων τὸν ἀσθενέστερον, ἀλλ᾽ ὅτι θὰ ἐπιζήση καθὸ ***ἐφωδιασμένος μὲ πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖται πρὸς ἐπιβίωσιν.*** Ἓν παράδειγμα ἐκ τῆς φύσεως: Τὸ ἔχον μακρὸν ράμφος πτηνὸν δὲν ἐπέζη τοῦ ἔχοντος βραχὺ τὸ ράμφος πτηνοῦ, διότι διὰ τοῦ μακροτέρου ράμφους ἠδύνατο νὰ καταβάλῃ καὶ ἐξοντώσῃ τὸ μὴ ὁμοίως ἐφωδιασμένον πτηνόν, ἀλλὰ διότι τὸ μῆκος τοῦ ράμφους τῷ ἐπέτρεπε νὰ σκαλίζῃ βαθύτερον τὸ ἔδαφος εἰς ἀναζήτησιν σκωλήκων καὶ ἄλλης τροφῆς· οὕτω δὲ τρεφόμενον ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπιζήσῃ ὑπὸ συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας τὸ μὴ ὁμοίως ἐφωδιασμένον πτηνὸν ἀπέθνησκε τῆς πείνης. Ἑπομένως ἐὰν ὑπερίσχυε τοιουτοτρόπως δι᾽ ἀλλεπαλλήλων γενεῶν, ἑπόμενον ἦτο νὰ παρουσιάζεται ἀποκλειστικῶς τὸ ἔχον μακρὸν τὸ ράμφος πτηνὸν καὶ νὰ ἐκλίπῃ τὸ ἔχον βραχὺ τὸ ράμφος. Μὲ ἄλλας λέξεις, τὸ μακρὸν ράμφος ὑπῆρξεν ὄχι ὄργανον ἐξοντώσεως ἀλλ᾽ ἐφοδιασμὸς συντηρήσεως. Τὸ δὲ πτηνὸν ἐπέζη, διότι ἦτο ἐφωδιασμένον μὲ τὸ ἀπαραίτητον μέσον πρὸς συντήρησίν του.

Τοῦτ᾽ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ***θρησκείαν.***

Ἐπέζησε καὶ θὰ ἐπιζῇ πάντοτε, διότι εἶναι ἡ μόνη ἠθικὴ ἀξία, ἥτις ἐνέχει ἐν ἑαυτῇ τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα τῆς ζωῆς. Ἡ θρησκεία ἐπέζησε καὶ ἤδη ἐπανακάμπτει εἰς τὴν οἰκεῖάν της θέσιν, διότι ὅλαι αἱ ποικίλαι μορφαὶ τῆς Ἀρνήσεως— ὁ ἀγνωστικισμός, ὁ σκεπτικισμός, ὁ ὀρθολογισμὸς — αἱ ὁποῖαι ἠθέλησαν νὰ ὑποσκελίσουν τὴν θρησκείαν, ἀπεδείχθησαν ἀνίκανοι νὰ κατορθώσουν τοῦτο. Διότι οὐδεμία ἐκ τῶν παρακρούσεων τούτων τοῦ συρμοῦ, ἐφαρμοζομένη εἰς τὴν ἔμπρακτον διεύθυνσιν τῆς ἀνθρωπίνης συμπεριφορᾶς καὶ ζωῆς, δύναται νὰ καταλήξῃ εἰς ἄλλο τι παρὰ εἰς τὴν ***ἀπόλυτον παράλυσιν*** τῶν ἐλατηρίων καὶ τῶν δυνάμεων τῆς ζωῆς. Ἐπιπλέον, καὶ μεταξὺ ἐκείνων, οἵτινες περιορίζονται εἰς ὅ,τι ὑποπίπτει εἰς τὴν ἔρευναν, πολλοὶ δὲν δύνανται νὰ ἀποκτήσουν σταθερὰν πεποίθησιν οὔτε εἰς, ὅτι ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις των. Ὁ διαπρεπὴς κρυσταλλογράφος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κανταβριγίας γράφει εἰς τὸν «Θεατὴν» τοῦ Λονδίνου: «Γνωρίζομεν ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος ἐξ ὅσων ηὑρομεν εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐσφαλμένον». Ἐξ ἄλλου ὁ Ἔδδιγκτον διακηρύττει τὴν πεποίθησίν του εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου, προσθέτων ὅτι ἐν τῇ θρησκείᾳ κεῖται ἡ μόνη σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Διατυπώνει δὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τὸ Σύμπαν ὁμοιάζει πρὸς μίαν μεγάλην Σκέψιν, ὄχι πρὸς μίαν μεγάλην Μηχανήν. Ὁ δὲ Οὐΐτνεϋ διακηρύττει ὅτι τὴν ἀνωτάτην διαρρύθμισιν τῆς κινήσεως τοῦ Σύμπαντος πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον συνετέλεσε περισσότερον παντὸς ἄλλου εἰς τὴν ἐπίζησιν τῆς ἀρχαίας θρησκείας τῶν πατέρων μας, ὑπῆρξεν ***ἡ καταφανὴς κατάρρευσις*** ὅλων ἐκείνων τῶν θεωριῶν καὶ συστημάτων, τὰ ὁποῖα προετάθησαν εἰς ἀντικατάστασιν τῆς θρησκείας. Ταῦτα μὲν ἐξεμηδενίσθησαν, ἡ δὲ θρησκεία ἐπέζησεν.

Ὁ ***Ὀρθολογισμὸς*** — ἡ αὐτόκλητος «ἐλευθέρα σκέψις» — ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον νὰ ἀπειλήσῃ τὴν ἐξόντωσιν πάσης ἐλευθερίας. Εἶναι ***ἄρνησις τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου,*** καθότι ἀρνεῖται τὴν ἐλευθερίαν τῆς θελήσεως

καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἐκλογῆς. Ἀπειλεῖ δὲ καὶ τὴν ὁμαδικὴν ἐλευθερίαν, ἐξαπολύουσα πληθώραν ψυχολογικῶν ἀγυρτειῶν καὶ καλύπτουσα τὸ πρόσωπον τῆς οἰκουμένης διὰ δικτύου ψευδο-ἐπιστημονικῶν παραληρημάτων. Ἂς μὴ κακοφανῇ ὅθεν εἰς τοὺς κήρυκας τοῦ Ἀγνωστικισμοῦ, ἂν εἴπωμεν ὅτι ἡ ἀποτυχία τῆς προσπαθείας των ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἰδίας των παραπαιούσας καὶ ἀσυναρτήτους ἐνεργείας. Ἡμεῖς ἐλάχιστα συνετελέσαμεν εἰς τὴν κατατρόπωσίν των. Μάλιστα ἐπράξαμεν πολὺ ὀλιγώτερα παρ' ὅ,τι εἴχομεν καθῆκον, ὅπως ἑρμηνεύσωμεν εἰς τὸν κόσμον ὅλην τὴν ὑψηλὴν σημασίαν τοῦ Χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, συστήματος τόσον λογικῶς καὶ ἐπακριβῶς ἰσορροπημένου. Τοῖς ὀφείλομεν δὲ εὐγνωμοσύνην, διότι χάρις εἰς τὰς παραλόγους σ κέψεις των ἠδυνήθημεν νὰ διακρίνωμεν τὸν πραγματικὸν χαρακτῆρα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀρχαιότητος, τὸν ὁποῖον αὐτοὶ ἐζήτησαν νὰ ἀναστήσουν ἐκ τῆς τέφρας τοῦ παρελθόντος—πολιτισμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου λείπει ὄχι τόσον ἡ θρησκεία, ὅσον ὁ κοινὸς νοῦς, τὸ κοινὸν ἔνστικτον τῆς ὀρθῆς κρίσεως, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ὁ ὁδηγὸς τοῦ ἀνθρώπου. Διότι Ἀγνωστικισμὸς σημαίνει ***ἄρνησιν τῶν κεκτημένων γνώσεων·*** εἶναι δὲ φανερὸν ὅτι κόσμος βασιζόμενος ἐπὶ τῆς ἀρνήσεως δὲν δύναται νὰ ἀξιώσῃ νὰ λέγεται κόσμος σκέψεως. Εἶναι ἁπλούστατα κόσμος ἐστερημένος δυνάμεως, κόσμος ἀνίκανος, κόσμος ταπεινός, κατ' οὐδενὸς ἐπιτιθέμενος, τὰ πάντα παραδεχόμενος ἀλλ' ἄνευ πεποιθήσεως, ἀναγνωρίζων τὴν ἰδίαν του ἀδυναμίαν καὶ συναισθανόμενος ὅτι στερεῖται καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀναγκαίου πρὸς ἄρνησιν κύρους καὶ δικαιώματος

Ἡμεῖς τοῖς ὀφείλομεν χάριτας διὰ τὴν πανηγυρικὴν ἧτταν τοῦ ὀρθολογισμοῦ, ἐκ τῆς ὁποίας πολλὰ ἐδιδάχθημεν. Διότι δὲν ἐφανταζόμεθα ὅτι οἱ ὀρθολογισταὶ εἶχον παραφρονήσει εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὅσον μᾶς τὸ ἀπέδειξαν οἱ ἴδιοι. Δὲν ἐφανταζόμεθα ὅτι ἡ ἁπλῆ ἄρνησις τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος ἠδύνατο νὰ καταλήξῃ εἰς ἀναρχίαν τόσον παράφρονα, τόσον ἐστερημένην ἀνθρωπισμοῦ. Ἄνευ τῆς προσπαθείας ἐκείνης, τῆς ὁποίας ἡ ἀποτυχία ὑπῆρξε πλήρης, ἡ ἀνθρωπότης ἴσως θὰ ἐβράδυνε νὰ κατανοήσῃ ὅτι αἱ θρησκευτικαὶ ἀρχαί, τὰς ὁποίας ἐκεῖνοι ἐχαρακτήριζον ὡς «μεσαιωνικὴν θεολογίαν», ἐβασίζοντο ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου — τοῦ «κοινοῦ νοός»—ἐνῷ ἡ διδασκαλία τῶν νεωτεριστῶν ἐκείνων ἐφωρᾶτο χονδροειδὴς παραλογισμός.

Ἂς λάβωμεν ἐκ πολλῶν ἓν παράδειγμα — τὸ τοῦ ***γάμου.*** Ὁ γάμος, κατὰ τοὺς ὀρθολογιστάς, εἶναι ζήτημα τῆς διαθέσεως τῆς στιγμῆς. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ γάμου δὲν ἠρκέσθησαν εἰς τὸ νὰ περιορισθοῦν εἰς τὴν σχετικῶς ἰσχυράν των θέσιν — ὅτι δηλαδὴ ὁ γάμος δὲν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ μυστήριον, ἀλλ' εἶναι κοινωνικὸς θεσμός, ὑποκείμενος εἰς ἐξαιρέσεις ὑπὸ ὡρισμένας περιστάσεις. Δὲν τοῖς ἤρκει νὰ εἴπουν ὅτι ὁ γάμος εἶναι συμβόλαιον καὶ ὡς τοιοῦτον δύναται νὰ προσβληθῇ δι' ἐκτάκτου νομικῆς ἐπεμβάσεως. Ἠθέλησαν νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τοῦ γάμου καὶ ὡς θεσμοῦ, καὶ τὸν ἐξήρτησαν ἐκ τῆς στιγμιαίας διαθέσεως τῶν συμβαλλομένων (ἢ τοῦ ἑνὸς τούτων) ὑποστηρίζοντες τοῦτο δι' ἐπιπολαιοτάτων ἐπιχειρημάτων καὶ λέγοντες ὅτι, ὅπως εἰς ὅλα τὰ πράγματα, οὕτω καὶ εἰς τὸν γάμον, ἡ διάθεσις τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλάσσει ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν—ὅ,τι πρότερον διήγειρε θαυμασμόν, μετ' ὀλίγον προκαλεῖ ἀηδίαν — καὶ ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ δεσμευθῇ ὁριστικῶς καὶ ἀνεπιφυλά-

κτως, ἐνῷ δὲν ἠξεύρει ποία θὰ ἦναι ἡ διάθεσίς του μετὰ ἕνα μῆνα, ἀλλ᾽ οὔτε καὶ μετὰ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας, διότι καὶ τὰ μᾶλλον ἀσήμαντα γεγονότα ἐνδέχεται νὰ μεταβάλουν τὴν ψυχολογικήν του κατάστασιν τόσον, ὥστε ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρότερον τὸν ηὐχαρίστουν νὰ ἀποβαίνουν ἤδη μαρτύριον δι᾽ αὐτόν.

Φανερὸν εἶναι ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἐπεκτεινομένη καὶ εἰς τὰς ἄλλας σχέσεις τῆς ζωῆς, θὰ ἔρριπτε τὴν ἀνθρωπότητα εἰς κατάστασιν σχετικῆς παραφροσύνης. Οὐδεὶς θὰ ἐξέλεγεν ἐπάγγελμα, διότι θὰ ἐσκέπτετο ὅτι εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ θελήσῃ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς ἄλλο ἐπάγγελμα. Τόσον δὲ σαθρὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ αὕτη, ὥστε ἐκμηδενίζει ἐκ τῶν προτέρων κάθε κλάδον ἀνθρωπίνης ἐνεργείας καὶ συνεργασίας. Ἡ ἐφαρμογή της εἰς τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτει τὸν Σκεπτικισμὸν ὡς παραφροσύνην. Ἀλλ' εὐτυχῶς αἱ αἱρέσεις ὄχι μόνον ἐκφυλίζονται ἀφ᾽ ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκμηδενίζονται οἴκοθεν, ἄνευ ξένης ἐπεμβάσεως.

Οἱ πρεσβεύοντες τὰ ἀνωτέρω οὔτε οἰκογένειαν ἱδρύουν, οὔτε οἰκίας κτίζουν, οὔτε μὲ ἄλλους συντροφεύουν εἰς ἐπιχειρήσεις. Κατ᾽ οὐδένα τρόπον συντελοῦν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ κόσμου· τηροῦν στάσιν δειλίας ἀδρανοῦς καὶ ἀγόνου ἀπέναντι τῶν προβλημάτων τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ζητοῦντες μόνον πῶς νὰ ἀποφύγουν τὴν λύσιν αὐτῶν.

Ἔστω! Εἶσαι σκεπτικιστὴς ἐκ πεποιθήσεως, ὡς εἰλικρινῆ δὲ τοιοῦτον δυνάμεθα νὰ σὲ σεβασθῶμεν, καὶ νὰ ἐλεεινολογήσωμεν τὴν δειλίαν σου. Ἀλλ᾽ ἀφοῦ σὺ δὲν εἶσαι ἱκανὸς νὰ δράσῃς, παραμέρισε, ἄφησε τόπον εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι εἰς θέσιν καὶ πρόθυμοι νὰ ἀναλάβουν τὰς ὑποθέσεις τοῦ κόσμου. Ἄφησε αὐτοὺς νὰ ἐργασθοῦν, ἀφοῦ πιστεύουν (καὶ ὀρθῶς) ὅτι ὁ κόσμος ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἐργασίαν. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι θὰ κτίσουν οἰκίας, θὰ ἱδρύσουν οἰκογενείας, θὰ συμβληθοῦν μὲ ἄλλους πρὸς δημιουργίαν ἐργασίας, θὰ τηρήσουν τὰς ὑποσχέσεις καὶ ὑποχρεώσεις των. Ἐὰν δὲ ἡ εἰς ὅλας τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐπιτυχία βασίζεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς, ἥτις μᾶς ὁδηγεῖ καὶ νὰ πιστεύωμεν εἰς τὸν Θεὸν ὡς Δημιουργὸν—εἰς Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα, εἰς Θεὸν ἐρχόμενον πάλιν ἐν δόξῃ ἐπὶ τῶν νεφελῶν—μὴ ζητήσητε, σεῖς οἱ ἀδρανεῖς καὶ εἰς μηδὲν πιστεύοντες, νὰ παρακωλύσητε τοὺς δυναμένους νὰ πιστεύσουν καὶ νὰ δράσουν!

Κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐννοῶ τὴν «ἐπιβίωσιν τοῦ καταλληλοτέρου», ἥτις ἀποτελεῖ ἀκαταμάχητον ἀλήθειαν εἰς τὸν ὑπερφυσικὸν κόσμον. Διότι ἡ ὀργανικὴ δύναμις, τὴν ὁποίαν ὀνομάζομεν θρησκείαν, κατέχει τὰ ὄργανα διὰ τῶν ὁποίων ἐχόμεθα τῆς ζωῆς. Αὐτὴ τρέφεται ἐκεῖ ὅπου ὁ δυσπιστῶν σκεπτικιστὴς δὲν εὑρίσκει τροφήν. Ἀναπαράγεται ἐκεῖ ὅπου ὁ μονήρης σκεπτιστὴς ἐναβρύνεται εἰς τὴν στειρότητά του. Ὁ παραδεχόμενος τὴν ἐλευθέραν θέλησιν εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ πιστεύῃ καὶ εἰς τὰ θαύματα, ἀλλ᾽ ὁ ἀρνούμενος τὴν ἐλευθερίαν αὐτὴν καταλήγει εἰς παραφροσύνην.

Τὸ μέγα γεγονὸς τῆς ἡμέρας, τὸ συγκεντρῶσαν τὸ γενικὸν ἐνδιαφέρον, εἶναι ἡ δραματικὴ ἀποχώρησις τῶν κορυφαίων ἐπιστημόνων τῶν ἡμερῶν μας ἀπὸ τὸν Ὑλισμόν. Ὁ ἄνθρωπος τῆς Ἐπιστήμης, ὁ ἥρως τοῦ νεωτέρου κόσμου, ὁ ἀρτιγενὴς ἐκ τῶν ὑπηρετῶν τῆς ἀνθρωπότητος, αἰφνιδίως καὶ κατηγορηματικῶς καταγγέλλει τὴν ἄγονον καὶ ἀπέλπιδα ἀρχὴν τῆς Ἀρνήσεως, τῆς τυφλῆς προσπαθείας πρὸς

κατερείπωσιν τῶν θεμελίων αὐτῆς τῆς ἀνθρωπίνης ὑπεροχῆς. Διότι τὸ ἔργον τοῦ Σκεπτικισμοῦ κατὰ τὴν διαρρεύσασαν ἑκατονταετίαν ὑπενθυμίζει τὴν ματαίαν μανίαν ἑνὸς πρωτογόνου τέρατος, ἐστερημένου ὀφθαλμῶν καὶ νοός, ἄνευ συνειδήσεως τοῦ αἰτίου καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ὑπάρξεώς του καὶ ἀγωνιζομένου ἀεννάως νὰ καταβροχθίσῃ καὶ ἐκμηδενίσῃ τὸν κόσμον, τὸν ὁποῖον οὐδὲ νὰ ἴδῃ ἠδύνατο.

Κατὰ τοῦ θηρίου τούτου ὁ ἄνθρωπος ἀναλαμβάνει ἤδη τὰ εἰδικὰ ὅπλα, ἅτινα ἀποτελοῦν τὸν ἀναφαίρετόν του ἐφοδιασμὸν —τὴν βούλησιν, τὸ λογικὸν καὶ τὴν θρησκείαν. Ἀσκῶν δὲ τὴν ἐλευθερίαν του, λογικευόμενος καὶ λατρεύων, διαβλέπει εἰς ὅλα ἓν μεγαλειῶδες Σχέδιον, διευθυνόμενον ἀπὸ ἕνα παντοδύναμον Νοῦν. Καὶ οὕτως ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν χαραυγὴν τῆς θρησκείας».

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

Ο ΤΟΛΣΤΟΪ ΚΑΙ ΑΙ ΓΡΑΦΑΙ

Ἐλάβομεν τὴν κάτωθι ἐπιστολήν:

Ἐν Βοστώνῃ 14 Ἰανουαρίου 1931

Κύριε Συντάκτα τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς»,

Εὐρύτατα κυκλοφορεῖ ἐδῶ μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν μας ἓν ψυχοφθόρον σύγγραμμα δημοσιευμένον ἀπὸ ἕνα Ἑλληνικὸν ἐκδοτικὸν οἶκον καὶ ἐπιγραφόμενον ***«Τὰ Εὐαγγέλια», ὑπὸ Λ. Τόλστοϊ,*** τὸ ὁποῖον κλονίζει πολλῶν ἀνθρώπων τὴν πίστιν εἰς τὴν Ἱερὰν Γραφὴν καὶ τοὺς ἀποτρέπει ἀπὸ τὴν μόνην ἀληθινὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας.

Διότι ἐν αὐτῷ ὁ Ρῶσσος φιλόσοφος ἀρνεῖται καθαρὰ τὴν θεότητα καὶ τὸ ἐξιλαστήριον ἔργον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ γράψητε κἄτι σχετικὸν εἰς τὸν ἀγαπητὸν «Ἀστέρα τῆς Ἀνατολῆς».

Ἀνδρέας Ὑφαντίδης.

Δὲν ἔχομεν πρόχειρον τὸ σύγγραμμα περὶ οὗ ἀνωτέρω ὁ λόγος. Ἀλλ' εἰς τὸν «Ἀστέρα τῆς Ἀνατολῆς» τῆς 1ης Δεκεμβρίου 1910, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ Τόλστοϊ, ἐδημοσιεύθη ἡ κάτωθι ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν κ. Κ. Α. Κλισχόφσκη:

«Φρονῶ ὅτι τὸ ἐν τῇ ἐπιστολῇ σας ἀναπτυσσόμενον δόγμα ***τοῦ ἐξιλασμοῦ τῶν ἁμαρτιῶν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ*** εἶναι δόγμα ἐκ τῶν μᾶλλον ἀλόγων καὶ ἀνοήτων, ἐστερημένον βάσεως καὶ συνάμα δεισιδαιμονία βαρβαρωτάτη καὶ ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου.

Φρονῶ οὕτω, διοτι πιστεύω ὅτι ἡ ***διδαχὴ περὶ τῆς ἁμαρτίας τοῦ πρώτου ἀνθρώπου,*** διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐτιμώρησε δῆθεν ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα, εἶναι χυδαῖος καὶ βλακώδης μῦθος, τὸν ὁποῖον ἔπρεπε πρὸ πολλοῦ νὰ εἶχον λησμονήσει οἱ ἄνθρωποι.

Ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη καὶ ἡ ζωὴ τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ Θεὸς εἶναι εὐεργεσία, ἀρκεῖ μόνον οἱ ἄνθρωποι νὰ πράττουν τὸ θέλημα τοῦ Δοτῆρος καὶ Εὐεργέτου των. Δὲν ἔχουν ἑπομένως ἀνάγκην οἱ ἄνθρωποι νὰ σωθοῦν ἀπὸ τίποτε καὶ δὲν ἔχουν χρείαν τοῦ αἵματος οἱουδήποτε Σωτῆρος· ἀνάγκη εἶναι μόνον νὰ πράττουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ ἀγαποῦν ὁ εἷς τὸν ἄλλον καὶ νὰ αὐξάνῃ ἡ ἀγάπη αὕτη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μεταξύ των. «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ» (Α΄. Ἰωάν. δ΄. 16).

Ὁ Χριστὸς δὲν εἶπεν εἰς τὸν Φαρισαῖον ὅτι ἡ κυρία ἐντολὴ ἦτο νὰ πιστεύῃ εἰς αἱμά τι, ἀλλ᾽ ἁπλῶς, σαφῶς καὶ συνοπτικῶς εἶπεν: «Ἀγαπήσεις τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Ἐν τούτῳ ὅλος ὁ Νόμος καὶ οἱ Προφῆται κρέμανται» (Ματθ. κβ΄. 40).

Γιασνάϊα Πολιάνα, Φεβρουάριος 1910. ***Λέων Τόλστοϊ.***

***

Ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων εἰς διαφόρους χώρας ὁ Τόλστοϊ ἐνομίσθη τύπος ἀληθοῦς Χριστιανοῦ, διότι ἂν καὶ ἀριστοκράτης τὴν καταγωγήν, ἐκήρυττε τὴν ἰσότητα ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ καθῆκον παντὸς ἀνθρώπου νὰ ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του καὶ νὰ ζῇ ἐργαζόμενος διὰ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον του, ἐφήρμοζε δὲ τὰς ἀρχὰς ταύτας πρῶτος αὐτὸς εἰς τὴν ἰδίαν του ζωήν. Καὶ δυνάμεθα διὰ τοῦτο νὰ ὀνομάσωμεν τὸν Τόλστοϊ ***«ἄνδρα καλὸν κἀγαθόν»***, διότι ἐκήρυττε καὶ ἐφήρμοζε μίαν ἀπὸ τὰς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ***ὄχι ὅμως καὶ Χριστιανόν,*** διότι εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολήν του καὶ εἰς ἄλλα συγγράμματά του ἀρνεῖται κατηγορηματικῶς καὶ ***τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ἐξιλαστήριον Αὐτοῦ ἔργον*** ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἀρνούμενος δὲ ταῦτα ἀρνεῖται τὸ κῦρος καὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν Ἱ. Γραφῶν, αἵτινες στεντορείως διακηρύττουν τὰς δύο ταύτας ἀληθείας. Πῶς λοιπὸν δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὁ Τόλστοϊ Χριστιανός;

Χωρὶς νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς ἄλλα του συγγράμματα, ἡ ἀνωτέρω ἐπιστολή του ἀρκεῖ νὰ δείξῃ ὅτι ὅσον αἱ διακηρύξεις καὶ οἱ ὁρισμοὶ τῆς Ἁγ. Γραφῆς εἶναι λογικαὶ καὶ ὀρθαί, τόσον ***αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι τοῦ Τόλστοϊ εἶναι συγκεχυμέναι καὶ ἀσυνεπεῖς.*** Τί λέγει εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολήν του;

α΄) Ὅτι τὸ δόγμα τοῦ ἐξιλασμοῦ εἶναι «ἄλογον καὶ ἀνόητον» καὶ ἡ διδαχὴ περὶ τῆς ἁμαρτωλότητος τοῦ ἀνθρώπου «μῦθος βλακώδης, δεισιδαιμονία βάρβαρος», κτλ. Καὶ ποῦ στηρίζει τὴν γνώμην του ταύτην; Εἰς τὸ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη· καὶ λέγει ὁ Τόλστοϊ ὅτι τὸ μόνον, ὅπερ οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἀνάγκην νὰ κάμουν, εἶναι ***νὰ πράττουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.*** Καὶ δὲν ἐννόησεν ὅτι ἀκριβῶς ***ἐδῶ εἶναι ὁ κόμβος.*** Διότι βεβαίως ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἔπραττον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, θὰ ἦσαν δίκαιοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν θὰ εἶχον ἀνάγκην σωτηρίας ἢ Σωτῆρος.

Ποῖον εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ; Μᾶς τὸ λέγει συνοπτικῶς αὐτὸς ὁ Τόλστοϊ: «Ἀγαπήσεις τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν». Ἀλλὰ ποῖος ποτὲ ἄνθρωπος ἐξετέλεσεν ἢ ἐκτελεῖ τὴν ἐντολὴν ταύτην; Ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην, δύναται ὁ ἁμαρτωλὸς νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι Τὸν ἀγαπᾷ, ὄχι ἐξ ὅλης καρδίας, ἀλλὰ καὶ ἐν μέτρῳ τινί; Ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ποῖος ἐξ ἡμῶν δύναται εὐσυνειδήτως νὰ εἴπῃ ὅτι ἀγαπᾷ τοὺς ἄλλους ὡς τὸν ἑαυτόν του; Ἀφίνομεν κατὰ μέρος ὅλα τὰ κακουργήματα καὶ τὰς χονδροειδεῖς ἁμαρτίας, αἱ ὁποῖαι καθ᾽ ἡμέραν διαπράττονται εἰς ὅλον τὸν

κόσμον, καὶ πρὸς περιστολὴν τῶν ὁποίων εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς ὑφηλίου ὑπάρχουν νόμοι καὶ ἀστυνομίαι καὶ φυλακαὶ καὶ ποιναὶ (μέχρι καὶ τῆς θανατικῆς). Καὶ περιοριζόμεθα εἰς ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα κανεὶς κοσμικὸς νόμος δὲν προβλέπει καὶ καμμία ποινὴ δὲν ὑπάρχει: Ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ πᾶν ὅ,τι γεννᾷ ὁ ἐγωϊσμός, ὁ φθόνος, τὸ μῖσος, τὸ ψεῦδος, ἡ πλεονεξία, ἡ ἀδικία, ἡ καταλαλιά, ἡ ἀδιαφορία πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, κτλ. κτλ. Ὑπάρχει ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον σήμερον, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ ἦναι ἔνοχος ἑνὸς τοὐλάχιστον ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ἁμαρτήματα, ἐὰν ὄχι εἰς τὸ φανερόν, πάντως εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του; Αὐτὰ ὅμως ὅλα εἶναι ***παραβάσεις τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ.*** Συνεπῶς οἱ πράττοντες αὐτὰ δὲν πράττουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἄρα εἶναι ***ἁμαρτωλοὶ*** καὶ ὡς ἁμαρτωλοί, εὑρίσκονται ***ὑπὸ τὴν Θείαν καταδίκην.*** Αὐτὸ λέγει ἡ στοιχειώδης λογική. Καὶ τί περισσότερον τούτου διδάσκει ἡ Ἁγία Γραφή, κατὰ τῆς ὁποίας καταφέρεται ὁ Τόλστοϊ;

Πᾶς νόμος ἀνθρώπινος ἐπιβάλλει ***τιμωρίαν*** καὶ ὁρίζει ***ποινὰς*** εἰς τοὺς παραβαίνοντας αὐτόν. Τὸ αὐτὸ κάμνει καὶ ὁ Θεῖος νόμος καὶ ἀπαιτεῖ ***τὴν τιμωρίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ.*** Ἐνῷ δὲ ὁ ἀνθρώπινος νόμος εἰς ἠθικὰς παραβάσεις δὲν δέχεται ***ἀντικατάστασιν τοῦ ἐνόχου,*** ὁ Θεῖος νόμος τὴν δέχεται. Ὁ ἀνθρώπινος νόμος λ. χ. δέχεται δι᾿ ἕνα κρατούμενον διὰ χρέος νὰ πληρώσῃ ἄλλος τις ἀντ᾿ αὐτοῦ, δὲν δέχεται ὅμως ἀντὶ τοῦ φονέως, τοῦ κλέπτου, τοῦ ἀπατεῶνος, τοῦ ἐμπρηστοῦ, κτλ. νὰ τιμωρηθῇ ἄλλος ἔστω καὶ ἑκουσίως προσφερόμενος. Ὁ Θεὸς ὅμως ἐδέχθη ὅπως ἀντὶ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου τιμωρηθῇ ἄλλος, ὅστις φυσικὰ ὤφειλε νὰ ἦναι ὁ ἴδιος ἀναμάρτητος, διὰ νὰ δύναται νὰ ἀναλάβῃ τιμωρίαν ὑπὲρ ἄλλου. Βλέπων ὁ Θεὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἐκ τῆς πεπτωκυίας του καταστάσεως, δὲν εἶχε πλέον τὴν δύναμιν ἢ τὴν θέλησιν νὰ ἐκτελέσῃ τὸν Θεῖον νόμον, «τόσον ἠγάπησε τὸν κόσμον (ἤτοι, τὸν ἄνθρωπον) ὥστε ἔστειλε τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς Αὐτὸν μὴ ἀπόλλυται, ἀλλ᾿ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον». Ἄρα ἀντὶ νὰ καταφερώμεθα κατὰ τοῦ Θεοῦ ὡς ἀσπλάγχνου καὶ παραλόγου τυράννου, ὡς τὸν παριστάνει δῆθεν ἡ Γραφὴ κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Τόλστοϊ, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι· ***ὁ Θεὸς τῆς Γραφῆς εἶναι πολὺ πλέον εὔσπλαγχνος καὶ φιλάνθρωπος ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπίνους νομοθέτας.*** Δὲν δύναται μὲν νὰ παραιτηθῇ τῆς τιμωρίας τῆς παραβάσεως, διότι ἄλλως θὰ παύσῃ τοῦ νὰ ἦναι δίκαιος καὶ θὰ ἐκλείψῃ καὶ πᾶσα ὑπόστασις τοῦ Θείου νόμου ὡς νόμου (διότι νόμος σημαίνει ***ὑπακοὴν*** ἢ ***τιμωρίαν***). Δίδει ὅμως εἰς τὸν παραβάτην σωτηρίαν ἀπὸ τὴν τιμωρίαν καὶ ἀπολύτρωσιν ἀπὸ τὴν ὀφειλήν, διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

β´) Καὶ πῶς γίνεται τοῦτο; Ὁ Χριστός, ἐνανθρωπήσας καὶ γενόμενος ἄνθρωπος καθ᾿ ὅλα ὅμοιος πρὸς ἡμᾶς, ὑπέστη ὅλα τὰ βάρη καὶ τοὺς πειρασμοὺς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πλὴν χωρὶς ἁμαρτίας. Ἀλλ᾿ ἡ ἀναμάρτητος ἐπὶ γῆς ζωὴ Αὐτοῦ δὲν ἦτο ἀρκετὴ πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου—ἦτο ἁπλῶς ὁ τίτλος, ὅστις τὸν καθίστα ἱκανὸν διὰ τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας.

Διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ποινὴν τῆς ἁμαρτίας, ***ἔπρεπε τὴν ποινήν του ταύτην νὰ ὑποστῇ ἄλλος τις ἀντ᾿ αὐτοῦ.*** Καὶ τοῦτο ἔπραξεν ὁ Χριστός, ὅταν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἔδωκε τὸ αἷμα Αὐτοῦ, τὴν ζωὴν Αὐτοῦ, ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου.

Διὰ τοῦ σταυρικοῦ Αὐτοῦ θανάτου ὁ Χριστὸς ***ἐπλήρωσε τὴν ποινήν***, τὴν ὀφειλὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τῆς Θείας δικαιοσύνης. Ἀλλ' ἔπραξε καὶ κάτι περιπλέον. Ὑπὸ τὴν Παλαιὰν Οἰκονομίαν ὁ Θεὸς εἶχεν ὁρίσει τὰς ***αἱματηρὰς θυσίας*** εἰς τὸν Ναόν, ὡς προσφορὰς ἢ προσευχὰς ***ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν***· οὕτω δὲ εἶχε καθιερώσει ὁ Μωσαϊκὸς νόμος ὅτι «χωρὶς χύσεως αἵματος ἄφεσις δὲν γίνεται» (Ἑβρ. θ΄. 22). Αἱ θυσίαι τῆς Π. Οἰκονομίας ἐσυμβόλιζον προφητικῶς τὴν θυσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ, ἥτις καὶ αὐτὴ ἦτο χύσις αἵματος περὶ ἁμαρτίας, ***ἐξιλέωσις τῆς Θείας δικαιοσύνης*** ὑπὲρ τοῦ ἁμαρτωλοῦ κόσμου.

Τὸ ὅτι ὁ Χριστός, ὡς λέγει ὁ Τόλστοϊ, «δὲν εἶπεν εἰς τὸν Φαρισαῖον ὅτι ἡ κυρία ἐντολὴ ἦτο νὰ πιστεύῃ εἰς αἷμά τι», εἶναι πολὺ ἐπιπόλαιον ἐπιχείρημα. Ὁ Φαρισαῖος ἠρώτησε τί πρέπει νὰ πράξῃ τις ἵνα εὐαρεστήσῃ εἰς τὸν Θεόν· καὶ εἰς ἀπάντησιν ὁ Χριστὸς τῷ ὑπέδειξεν ὅτι πρέπει νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ὁ Φαρισαῖος τότε ὡμολόγει τὴν ἀδυναμίαν του τοῦ νὰ ἐκτελέσῃ καὶ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θείου νόμου, δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ τῷ ὑπεδείκνυε τὴν ὁδὸν τῆς διὰ χάριτος σωτηρίας. Ἀλλ' ὁ Φαρισαῖος αὐταρέσκως ἀπήντησεν ὅτι ὅλας τὰς ἐντολὰς εἶχε φυλάξει ἐκ νεότητός του· ὅταν δὲ ὁ Χριστὸς τῷ ὑπέδειξεν ὅτι δὲν εἶχε φυλάξει τὸ πνεῦμα τῶν ἐντολῶν, ἤτοι τὴν ἀγάπην, ὁ Φαρισαῖος ἀπῆλθε, μὴ θελήσας νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ὑποδείξεις Του.

Ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρος ἡ Γραφὴ (Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθήκη) μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἱλαστηρίου θυσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τοῦ κόσμου καὶ ἡ λογικὴ τῶν πραγμάτων ἐπιβεβαιοῖ ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην Σωτῆρος, ὅστις θὰ πληρώσῃ τὸ χρέος του καὶ θὰ προσφέρῃ ἱλασμὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν του ἀπέναντι τῆς Θείας δικαιοσύνης. ***Τὸ χρέος ἐπληρώθη καὶ ὁ ἐξιλασμὸς ἐγένετο,*** ἤδη δὲ ἐναπόκειται εἰς τὸν ἄνθρωπον ***νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς σωτηρίας ταύτης,*** μετανοῶν διὰ τὴν ἁμαρτωλήν του κατάστασιν καὶ πιστεύων εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς ἀτομικόν του Σωτῆρα καὶ Ἐξιλαστήν. Ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶναι τόσον καθαρὰ καὶ λογική, ὥστε καμμία ἀνθρωπίνη σοφιστεία νὰ μὴ δύναται νὰ τὴν διασαλεύσῃ.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ

Διήγημα.

(Συνέχεια)

Τὸ κρησφύγετον τῶν ληστῶν, ὅπου ἔφθασεν ὁ Ρήγας μετὰ πορείαν πολλῶν ὡρῶν διὰ μέσου δυσβάτων καὶ ἀγνώστων τόπων, ἦτο φυσικὸς κρυψών, ὑψηλὰ κείμενος ἐπὶ τῆς βραχώδους προσόψεως ἑνὸς βουνοῦ. Ἡ εἴσοδός του δὲν διεκρίνετο· ἦτο σχισμὴ ὑψηλὴ καὶ ἀρκετὰ στενὴ ὑπὸ θάμνων κρυπτομένη, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν τῆς σπηλῃᾶς ἐφωτίζετο δι' ἄλλων ὁμοίων σχισμῶν τοῦ βράχου. Διὰ νὰ φθάσῃ τις ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ κενὰ μεταξὺ τῶν θάμνων καὶ τῶν βράχων τῆς πλευρᾶς τοῦ βουνοῦ μέρη, διότι ἡ πρόσοψις τοῦ βουνοῦ ὑποκάτω τῆς σπηλῃᾶς ἦτο κεκλιμένον ἐπίπεδον ἀπὸ χῶμα, τὸ ὁποῖον εἶχε παρασύρει ὁ χρόνος,

ἡ δὲ μαλακή του ἐπιφάνεια δὲν ἐπέτρεπε ὥστε νὰ ἀναρριχηθῇ τις μέχρι τοῦ βράχου.

Ἐντὸς τῆς σπηλῆας ἦσαν συνηγμένοι ὅλοι οἱ λησταί, τοὺς ὁποίους ὁ Ρήγας ἔβλεπε τώρα διὰ πρώτην φοράν. Ἦσαν τύποι κτηνώδεις, μὲ πονηρίαν εἰς τὸ βλέμμά των, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἐξεχώριζεν ὁ ἀρχηγός, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο ἄνθρωπος ἀνωτέρας μορφώσεως. Ὑπεδέχθη τὸν Ρῆγαν φιλοφρόνως, διέταξε νὰ τὸν περιποιηθοῦν, καὶ μετ᾽ ὀλίγον ὁ Ρήγας ἐξαπλωθεὶς εἰς παχὺ στρῶμα ξηρῶν πτερίδων ἔπεσεν εἰς βαθύτατον ὕπνον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξύπνησε μετὰ πολλὰς ὥρας.

Ὅταν ἐξύπνησε, νυσταλέος ἀκόμη, ἀντελήφθη ὅτι ἐγίνετο συνομιλία μεταξὺ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τοῦ Παπποῦ καὶ ὅτι ὡμίλουν περὶ αὐτοῦ. Ὁ Παπποῦς ἔλεγε:

—«Θαρρῶ καπετάνιε· πῶς πέσαμε ἔξω. Κακὰ ἐπληροφορηθήκαμε. καὶ ἐζητήσαμε πολλά. Δὲν πιστεύω νὰ τὰ πάρωμε, ὁ πατέρας δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ τὰ βρῇ».

—«Πῶς τὸ ξέρεις αὐτό;»

—«Ἐκουβέντιασα μὲ τὸ παιδί, ὅσες φορὲς ἐκαθήσαμε νὰ ξεκουρασθῇ· τὸν ἐξέτασα γιὰ ὅλα καὶ ἔμαθα καλὰ τὴν κατάστασι τοῦ πατέρα του. Πολὺ φουσκωμένη μᾶς τὴν παράστησαν τὴν περιουσία του. Αὐτὸς τὴν ἔχει κάνει ὅλη κτήματα· τσιφλίκι ὁλόκληρο ἔχει—ἐργάτες καὶ ὑπηρέτες στράτεμμα ὁλόκληρο. Περνᾷ σὰν μπέης, καὶ εὐχαριστεῖται νὰ ζῇ ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν μαξουλιῶν του, ἀλλὰ χρῆμα νὰ διαθέσῃ δὲν ἔχει πουθενὰ — μόνον μικρὰ πράγματα στὴν Εὐρώπη σὲ ἐπιχείρησι, ὄχι σὲ τράπεζα—δηλαδὴ χρῆμα σκλαβωμένο. Αὐτὰ μοῦ τὰ εἶπε ὁ μικρός».

—«Καὶ τὸν πίστεψες;»

—«Τὸν πίστεψα, ἕνα γιατὶ θὰ τὸν ἔπιανα, ἂν μοὔλεγε ψέμματα καὶ ἄλλο γιατὶ δὲν εἶναι παιδὶ σὰν ἄλλα παιδιά· εἶναι σοβαρό, μὲ μυαλὸ γέρου, τὰ λόγια του λίγα καὶ μετρημένα, Ξέρει ὅλες τὶς ὑποθέσεις τοῦ πατέρα του. Ὅλοι τὸν νομίζουν πῶς εἶναι ἑκατομμυριοῦχος γιατὶ πέταξε τόσα χρήματα σὲ κτήματα! «Ἔλα λοιπόν, καπετάνιε, σκέψου πῶς θὰ τὴν ξεμπερδέψωμε αὐτὴ τὴν δουλειά».

Ὁ ἀρχηγὸς ἐσιώπα, σκεπτόμενος. Τέλος εἶπε:

—«Τοῦτυ, ἀλήθεια, βγαίνει ἀπὸ τὰ συνειθισμένα. Καὶ 'γὼ δὲν βλέπω πῶς θὰ τελειώσῃ. Ἄφησε νὰ δοῦμε πρῶτα τί θὰ στείλῃ αὐτός».

— Καλὸς ὁ λόγος σου καπετάνιε, ἀλλὰ πρέπει νὰ σκεφθοῦμε καὶ γιὰ παραπέρα, μάλιστα τώρα ποὺ εἴμαστε οἱ δύο μας μονάχα, καὶ μποροῦμε νὰ κουβεντιάσωμε. Ἐζητήσαμε πολλά. Γιὰ νὰ τὰ βρῇ ὁ πατέρας θὰ χρειασθῇ καιρός. Ἐμεῖς ἐδῶ δὲν μποροῦμε νὰ χασωμερίσωμε — ἄφησε ποὺ ἐπλάκωσε ὁ χιονιᾶς καὶ σὲ δύο μέρες ἀκόμη θὰ κλείσουν οἱ δρόμοι γιὰ τὰ Τζουμέρκα,—ἀλλὰ καὶ μὴ πιστέψῃς πῶς δὲ θὰ μᾶς κυνηγήσῃ κανένα ἀπόσπασμα... Καὶ τότε...;»

Ὁ ἀρχηγός, ὡς νὰ ἀπαντᾷ εἰς μίαν κοινὴν σκέψιν ἀπήντησε:

—«Τὸ συμπάθησα καὶ 'γὼ τὸ παλληκαράκι. Δὲν ἤθελα νὰ πάθῃ τίποτε. Ἀλλ᾽ οἱ σύντροφοι!... Αὐτὰ τὰ θηρία... Ἐκεῖνος μάλιστα ὁ ἀνεψιός μου ποὺ θὰ γυρίσῃ ἀπόψε. Αὐτὸς γυρεύει νὰ κάνῃ κόμμα, νὰ μὲ πετάξῃ ἐμένα—τὸ ξέρεις Παπποῦ;

—«Τὸ κατάλαβα».

«Λοιπὸν τί μένει νὰ κάνω, ἂν δὲν πάρωμε τὰ λύτρα; Ἕνα μόνο βλέπω—νὰ τοῦ προτείνω νὰ ἔρθῃ μαζί μας—νὰ γίνῃ σύντροφος κι᾽ αὐτός. Δὲ θὰ δεχθῇ, λές, γιὰ νὰ σώσῃ τὸ κεφάλι του;»

«— Κι' ἂν δὲν δεχθῇ;» ἐπέμενεν ὁ Παπποῦς.

—Αἴ, πειά!... Ἂν δὲ δεχθῇ θὰ γίνῃ ὅτι θὰ γίνῃ! Τὶ ἄλλο νὰ κάνω;... Βλέπεις τὴ θέσιν μου, μὲ τὶ θηρία ἔχω νὰ παλαίψω!»

— «Ἂς τὸν ρωτήσωμε λοιπὸν καὶ βλέπομε. Ἄφησε νὰ ξυπνήσῃ μόνος του· ἂς χορτάσῃ ὕπνο».

Ἡ συνομιλία διεκόπη, διότι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπανῆλθον μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ληστὰς φορτωμένοι ἄλλοι μὲ ξύλα διὰ τὴν φωτιάν, ἄλλοι μὲ νερό. Ὑπὸ τὸν θόρυβον αὐτὸν ὁ Ρήγας συνῆλθε τελείως εἰς συναίσθησιν τῆς θέσεώς του, τὴν ὁποίαν ἕως τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν ἐφαντάζετο, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν τώρα ἔβλεπε ὡς ἀναπόφευκτον, διότι ἤξευρε καλὰ ὅτι τὸ ποσὸν ἐκεῖνο τῶν λύτρων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὸ εὕρῃ ὁ πατήρ του, ἰδίως ἐντὸς τῆς δοθείσης προθεσμίας. Ὅλως τεταραγμένος δὲν ἠμπόρεσε νὰ συγκρατηθῇ· ἤκουε τὴν καρδιάν του νὰ κτυπᾷ μὲ θόρυβον ὡς νὰ ἤθελε νὰ διαρρήξῃ τὸ στῆθος του. Τὸ αἷμα του ἐσύριττε εἰς τὰ αὐτιά του, ἐνόμιζε ὅτι θὰ τὸν πνίξῃ. Ἀνεσκίρτησε, ἀλλ' εὐτυχῶς κανεὶς δὲν τὸν ἐπρόσεξε· τοῦ ἤρχετο νὰ ξεφωνήσῃ, νὰ πεταχθῇ ἔξω, νὰ φύγῃ! Βαθμηδὸν ὅμως συνεκρατήθη. Ἦτον ἀνάγκη νὰ σκεφθῇ, νὰ ἀποφασίσῃ.

Ἡ πρώτη σκέψις ἔφερε ἐμπρός του τοὺς προσφιλεῖς του, τὴν λατρευτήν του μητέρα, τὸν καλόν του πατέρα, τὰ ἀδελφάκια του—ὅλην τὴν εἰκόνα τῆς οἰκογενειακῆς εὐτυχίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ χωρισθῇ. Ἦτο ἀνυπόφορος ἡ ἀνάμνησις αὐτή... Παρέλυε τὴν σκέψιν. Τὴν ἀπεδίωξε καὶ ἐζήτησε νὰ στηρίξῃ τὸν νοῦν του ἀλλοῦ, νὰ εὕρῃ βοήθειαν, ὁδηγίαν εἰς τὴν ἀπέλπιδα θέσιν του. Ἔπεσε εἰς προσευχήν, ἐπαναλαμβάνων «Χριστέ μου, βοήθησέ με! φώτισέ με! σῶσέ με!» καὶ τοῦ ἐφάνη ὅτι ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Χριστοῦ νὰ τοῦ λέγῃ «Δὲν θὰ σὲ ἀφήσω, οὔτε θὰ σὲ ἐγκαταλείψω»... Ἀνελύθη εἰς δάκρυα παρήγορα—τὸ πιέζον στῆθος του βάρος ἐλαφρύνθη, ὁ νοῦς του ἐκαθάρισε. Ἔφερε τότε εἰς τὴν μνήμην του τὸν πολύτιμόν του φίλον καὶ ὁδηγόν, τὸν διδάσκαλον. Τί θὰ ἔκαμνε αὐτὸς εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν; Ἀδιστάκτως θὰ ἐξέλεγε τὸν θάνατον! Καὶ ἐνθυμήθη τὸ μάθημα, εἰς τὸ ὁποῖον τοῖς εἶχεν ὁμιλήσει περὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν καὶ τόσα παιδία, τόσαι τρυφεραὶ νεάνιδες, τόσοι σφριγῶντες νεανίαι. Ὅλοι αὐτοὶ εἶχον περιφρονήσει τὰ βασανιστήρια καὶ τὸν θάνατον διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ὅλοι ἔλαβον τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, ἀλλὰ καὶ τῆς δόξης, εὑρίσκοντο εὐδαίμονες διὰ παντὸς πλησίον τοῦ Χριστοῦ. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ λευχείμονες καὶ φοινικοφόροι, τῶν ὁποίων τὸ πλῆθος δὲν ἠριθμεῖτο, οἱ ὁποῖοι ἀσφαλεῖς πλέον καὶ αἰωνίως μακάριοι, ἔβλεπον τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ διὰ παντὸς ἐν δόξῃ. Τὸ ὅραμα ἐξήλειψε τοὺς τελευταίους δισταγμοὺς τοῦ Ρήγα. «Δόσε μου δύναμιν, Κύριε, νὰ μὴ δειλιασω» εἶπε, καὶ μὲ νέον θάρρος ἐσηκώθη εἰς προϋπάντησιν τῆς δοκιμασίας ἥτις τὸν ἀνέμενε.

Οἱ ἄλλοι λησταὶ εἶχον ἐξέλθει πάλιν· μόνον ὁ ἀρχηγὸς καὶ ὁ Παπποῦς ἐκάθηντο πλησίον τῆς πυρᾶς.

—«Ἔλα κοντά μου, παιδί μου, νὰ κουβεντιάσουμε», εἶπε ὁ ἀρχηγός, ὅταν εἶδε τὸν Ρῆγα σηκωμένον. «Δὲν πιστεύω νὰ ἔχῃς παράπονο ἀπὸ μᾶς ἕως τώρα;»

—«Μὲ μεταχειρίζεσθε καλά, καὶ σᾶς εὐχαριστῶ», ἀπήντησεν ὁ Ρήγας.

—«Ἀκόμη δύο — τρεῖς μέρες καὶ θὰ σὲ παραδώσωμε στὸν πατέρα σου. Δὲν πιστεύω κι᾽ αὐτὸς νὰ μὴ κάνῃ τὸ μέρος του....Βλέπεις παιδί μου, ἡμεῖς εἴμεθα θύματα τῆς κοινωνίας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς δολιότητος τῶν ἀρχῶν. Ἀφοῦ δὲν μᾶς προστατεύουν οἱ νόμοι ἀναγκαζόμεθα νὰ πάρωμε μόνοι μας τὰ δίκαιά μας. Ἐγώ, ποῦ μὲ βλέπεις, εἶμαι θῦμα τῆς δικαιοσύνης. Μοῦ σκοτώνουν ἐχθροὶ τὸν ἀδελφόν μου καὶ βάζουν φωτιὰ στὸ σπίτι του· ἀπὸ τρίχα νὰ καοῦν τὰ παιδιά του καὶ ἡ γυναῖκά του· Μήπως ἐτιμωρήθηκαν οἱ κακοῦργοι... ἀκόμη γυρίζουν. Αἴ λοιπόν, τὶ γίνεσαι σύ; Τοὺς τὰ ἀνταπέδωσα—τοὺς ρήμαξα τὰ σπίτια, τὰ κοπάδια τους—ὅ,τι μπόρεσα...Ἀλλὰ ἔπρεπε τότε νὰ πάρω τὰ βουνά, καὶ ἔτσι μὲ βλέπεις ληστή. Ἐγὼ φταίω; Πὲς καὶ σύ, ποῦ εἶσαι παιδὶ μὲ κρίσι...»

Ὁ Ρήγας δὲν ἀπήντα, ὁ δὲ ἀρχηγὸς ἐξηκολούθησε:

—«Πῶς λοιπὸν νὰ ζήσωμε, ἀφοῦ δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ ἐργασθοῦμε; Πρέπει νὰ πάρωμε ἀπ᾽ αὐτοὺς ποὺ περισσεύονται — σὰν τὸν πατέρα σου, ἂς ποῦμε. Πιστεύω παιδί μου, πῶς θὰ μᾶς τὰ ἔχῃ ἕτοιμα τὰ χρήματα μεθαύριο;»

—«Ὄχι, καπετάνιε. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ἔχῃ ἕτοιμα. Δὲν ἔχῃ τόσα χρήματα. Τὸ εἶπα εἰς τὸν Παπποῦ ἐδῶ καὶ τοῦ ἐξήγησα πῶς ὅλη του σχεδὸν τὴν περιουσίαν ὁ πατέρας τὴν ἔκανε κτήματα, διὰ νὰ ζήσῃ μακρὰν ἀπὸ τὰς στενοχωρίας τῆς ἀγορᾶς καὶ νὰ μᾶς ἀναθρέψῃ μακρὰν ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τῶν πόλεων. Χρῆμα ρευστὸν δὲν ἔχει. Διὰ νὰ εὕρῃ πρέπει νὰ πωλήσῃ κτήματα ἢ νὰ τὰ ὑποθηκεύσῃ, ἀλλ᾽ εἰς τὸν τόπον μας ὅλοι ἔχουν κτήματα καὶ δὲν προσφέρουν τίποτε. Ἔπειτα ἡ προθεσμία εἶνε πολὺ μικρή. Ἂν τοῦ ἐδίδατε καιρό... Ἂν κατεβαίνατε στὴν ἀπαίτησή σας, ἴσως κατώρθωνε νὰ μὲ λυτρώσῃ.»

Ὁ ἀρχηγὸς συνωφρυώθη.

—«Ξεύρεις τὶ γίνεται ὅταν δὲν πληρωθοῦν τὰ λύτρα;»

—«Σκωτώνετε τὸν αἰχμάλωτον», εἶπε σταθερῶς ὁ Ρήγας.

—«Δὲν σοῦ κάνει τίποτε αὐτό;»

—«Τὸ σῶμά μου θὰ πάρετε· τὴν ψυχή μου ὅμως δὲν μπορεῖτε νὰ τὴν ἐγγίξετε· ἡ ψυχή μου θὰ ζήσῃ αἰωνίως εὐτυχής, ἂν ὑπακούσω εἰς τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ».

—«Εἶσαι λαμπρὸ παλληκαράκι!» ἀνεφώνησε μὲ ἐνθουσιασμὸν ὁ ἀρχηγός. «Θὰ ἤθελα νὰ σὲ εἶχα πάντοτε κοντά μου παιδί μου! Λοιπόν, σοῦ χαρίζω καὶ τὰ λύτρα καὶ τὴν ζωή, ἂν ἔλθῃς μαζῆ μας νὰ ἦσαι ὑπὸ τὴν προστασία μου, νὰ ζήσῃς ἐλεύθερα στὰ βουνά».

Ὁ Ρήγας μὲ δυσκολίαν συνεκρατήθη καὶ δὲν ἔδειξε τὴν ἀηδίαν ποὺ τοῦ ἔκαμε αὐτὴ ἡ πρότασις.

—«Ὄχι», εἶπε, «δὲν ἔρχομαι. Προτιμῶ τὸν θάνατον!»

Ὁ ἀρχηγὸς ἐκοκκίνησε· τὸ βλέμμα του ἀγρίευσε, εἶπε μὲ εἰρωνείαν: «Αὐτὸς εἶν᾽ ἕνας λόγος, προτιμῶ τὸν θάνατον!» «Ἀκόμη δὲν τὸν εἶδες τὸν θάνατον ἀπὸ κοντά· εἶνε λογῆς λογιῶν θανάτοι. Σκέψου καλλίτερα καὶ μοῦ λὲς τὴν ἀπόφασί σου».

—«Ἀπὸ τώρα σᾶς λέγω ὅτι ληστὴς δὲν γίνωμαι. Δὲν φοβοῦμαι ν᾽ ἀποθάνω. Φοβοῦμαι νὰ παραβῶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Εἶμαι Χριστιανός... Πῶς θὰ εἶμαι Χριστιανὸς καὶ ληστής;»

—«Ὥστε ἐγὼ δὲν εἶμαι Χριστιανός;» ἠρώτησε μὲ ὀργὴν ὁ ἀρχηγός. «Τί

εἶμαι λοιπόν; Τοῦρκος;» καὶ ἐσκοτείνιασε ἡ ὄψις του, καὶ ἔμεινε σύννους. Ἐσήκωσε τέλος τὸ βλέμμα του καὶ εἶπε ψυχρά:

—«Ἔχεις ἀκόμη προθεσμία νὰ ἀλλάξῃς γνώμη. Τώρα πήγαινε ἀπ᾽ ἔξω».

Ὅταν ἔμεινε μόνος μὲ τὸν παπποῦ ὁ ἀρχηγὸς εἶπε:

—«Εἶδες ἐσὺ θάρρος!...Ἀλλ᾽ ἄφησε μεθαύριο νὰ δοῦμε τὶ θὰ λέῃ».

—«Τώρα καπετάνιε τί μπορεῖς νὰ ξεπέσῃς ἀπὸ τὰ λύτρα, ἀφοῦ βλέπεις καὶ τὸ ἕνα ἀδύνατο καὶ τὸ ἄλλο δύσκολο», εἶπε ὁ Παπποῦς. «Τὰ μισὰ δέχεσαι;»

Ὁ ἀρχηγὸς ἐσκέπτετο, τέλος εἶπε:

—«Σὰν πολλὰ εἶναι τὰ μισά....καμμιὰ χιλιάδα μπορῶ νὰ κατεβῶ, οὔτε ἕνα γρόσι λιγώτερο. Θὰ ἀναλάβῃς ἐσὺ αὐτὴ τὴ δουλειά. Ἐμένα μὲ ἐξάλισε. Κάνε ἐσὺ καλά. Θὰ πάρῃς μαζῆ σου καὶ τὸ «Τσακάλι», ποὺ δὲν τὸν νοιάζει νὰ προβῇ—ἂν ἔλθουν τὰ πράγματα ἀντίθετα.

Ἐγὼ μὲ τοὺς ἄλλους θὰ φύγωμε ἀπόψε νὰ μὴ μᾶς πλακώσῃ τὸ χιόνι· ἐσεῖς δὲν ἔχετε ἀνάγκη, θὰ κατεβαίνετε, ἐμεῖς θ᾽ ἀνεβαίνουμε. Ξέρεις ποὺ θὰ μᾶς εὕρῃς ὅταν ξεμπερδέψῃς τὴ δουλειά».

—«Μεῖνε ἥσυχος, θὰ κάνω ὅτι χρειάζεται», εἶπεν ὁ Παπποῦς, καὶ ἐσηκώθη καὶ ἐξῆλθε. Πρὸ τῆς σπηλιᾶς εὗρηκε τὸν Ρῆγαν, τοῦ ὁποίου τὸ πρόσωπον ἦτο ἐστραμμένον πρὸς τὴν δύσιν, ὅπου ὠχρὰ χρυσίζουσα γραμμὴ διηνοίγετο εἰς τὴν πυκνωθεῖσαν ἀτμόσφαιραν καὶ τὰ φορτωμένα ἀπὸ χιόνι σύννεφα. Ἔστεκεν ἀκίνητος, ὡς ἐν ἐκστάσει, μόνον δὲ ὅταν ἤκουσε τὸ ὄνομά του, ἐστράφη πρὸς τὸν Παπποῦ, καὶ ἡ ὄψις του ἦτο ὄψις ἀγγέλου.

Οἱ λησταὶ δὲν χρονοτριβοῦν, ὅταν πάρουν μίαν ἀπόφασιν. Ἐντὸς ὀλίγης ὥρας ἡ συμμορία ἦτο ἑτοίμη δι᾽ ἀναχώρησιν. Μόλις ὅμως ἔφυγαν καὶ κατέφθασε ὁ ἀνεψιὸς τοῦ ἀρχηγοῦ, «τὸ Τσάκαλι» προπέμψας τὸν Γιῶργον μὲ τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Ρῆγα. Ἤρχισεν εὐθὺς νὰ μουρμουρίζῃ, νὰ παρεπονῆται διὰ τὴν ἀγγαρείαν ποὺ τοῦ ἐδόθη.

—«Πολλὰ τρεχάματα γιὰ τὸ πριγκηπόπουλο! ἀλλὰ νὰ δοῦμε ἕως τὸ τέλος» εἶπε ἀγριοκυττάζων τὸν Ρῆγαν.

Ὁ Παπποῦς ἐπενέβη:

— «Μὲ τὸ δίκηο σου γκρινιάζεις· εἶσαι κουρασμένος, ἀλλὰ θ᾽ ἀναπαυθῇς ἀπόψε. Ἐγὼ θὰ πάρω τὴν βάρδια. Ἔλα τώρα νὰ ζεσταθῇς, νὰ φᾶμε καὶ νὰ ξαπλώσῃς».

Πρὸ τοῦ καλοῦ πυρὸς καὶ τοῦ φαγητοῦ τὸ ὁποῖον συνώδευε ἀφθονία οἴνου, τὸν ὁποῖον μὲ τέχνην ἐξέστανε εἰς τὴν θερμὴν στάχτην ὁ Παπποῦς, ἡ δυστροπία τοῦ Τσακαλιοῦ ἐξηφανίσθη, καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἐρογχάλιζε ἐπάνω εἰς τὸ παχὺ φτέρινον στρῶμα τοῦ θείου του. Ἔπεσε καὶ ὁ Ρήγας εἰς τὴν ἀντίθετον γωνίαν τοῦ σπηλαίου, ἐνῷ ὁ Παπποῦς ἐπηγαινοήρχετο τακτοποιῶν κάθε πρᾶγμα.

Θὰ ἐκοιμᾶτο περίπου δύο ὥρας, ὅτε τὸν ἐξύπνησε ἐλαφρὸν κούνημα. Ὁ Παπποῦς ἦτο σκυμμένος ἐπάνω του καὶ τοῦ ὡμίλει χαμηλὰ εἰς τὸ αὐτί.»

«Ρήγα, ξύπνησε!.. πρόσεξε καλὰ τὶ θὰ σοῦ πῶ, μὴ βγάλῃς τσιμουδιά. Ἀπεφάσισα νὰ σὲ σώσω, τὸ πῶς καὶ τὸ γιατὶ θὰ τὰ μάθῃς ἀργότερα. Αὐτὸς ἐκεῖ κοιμᾶται βαθειά... τοῦ ἐδιόρθωσα τὸ τελευταῖο ποτήρι ποὺ ἤπιε· θὰ κοιμᾶται ὡς τὸ πρωΐ. Νὰ σηκωθῇς σιγά, καὶ νὰ βγῇς ἀπ᾽ ἔξω. Ἐκεῖ θὰ σὲ ἑτοιμάσω γιὰ νὰ φύγωμε»

Ὡς ἐν ὀνείρῳ ὁ Ρήγας μηχανικῶς ὑπήκουσε· ἐφόρεσε τὰ ὑποδήματά του, ἔλαβε τὸ μάλλινον σκέπασμα ἀπὸ τὴν κλίνην του καὶ ἐξῆλθε. Ἔξω εἶδε τὸν Παπποῦ φορτωμένον μὲ ἕνα δισάκι, καὶ μίαν κάππαν καὶ μὲ ἕνα καλὸ σχοινί. Τὸ ὅπλον του εἶχε περασμένον ἀπὸ τὸν ὦμον του. Ἔλαβε τὴν χεῖρα τοῦ Ρῆγα καὶ τὸν ὡδήγησε πλαγίως πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἡ κατηφορειὰ τοῦ πεσμένου χώματος τῆς πλαγιᾶς τοῦ βουνοῦ δὲν ἦτο τόσον ἀπότομος, κάτω δὲ κατέληγε εἰς σωροὺς μαλακῶν χωμάτων. Ὅλα διεκρίνοντο ἀμυδρῶς, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς πανσελήνου, ἡ ὁποία εἶχε φθάσει εἰς τὸ μεσουράνημα, ἀλλ᾽ ἔφεγγε διὰ μέσου πυκνῆς ἀτμοσφαίρας, ἐκ τῆς ὁποίας ἔπιπτον ἤδη νιφάδες χιόνος.

Ὁ Παπποῦς ἔστρωσε τὴν κάππα ἐπὶ τοῦ στενοῦ ὀροπεδίου.

—«Θὰ ξαπλωθῇς ἐδῶ, στὴν κάππα, καὶ θὰ σὲ τυλίξω, θὰ σὲ δέσω, νὰ γίνης ἕνα δέμα καὶ θὰ σὲ κυλίσω ἀπ᾽ ἐδῶ, νὰ φθάσῃς κάτω σὲ τρία λεπτά· θὰ πέσῃς μαλακά—εἶναι χῶμα χωρὶς πέτρες. Ἐγὼ θὰ κατέβω ἀπὸ τὸ μονοπάτι θὰ φθάσω καὶ θὰ σὲ λύσω. Σὲ λίγη ὥρα θὰ ἤμαστε ἔξω ἀπὸ τὴν ρεμματιὰ αὐτή, στὸ δρόμο γιὰ τὴν πατρίδα σου. Ὅταν ξυπνήσῃ τὸ Τσακάλι, τὸ χιόνι θὰ σκεπάζῃ τὸ βουνὸ ἀπὸ πάνω ἕως κάτω. Θὰ νομίζῃ ὅτι κάναμε φτερὰ καὶ πετάξαμε».

Ὁ Ρήγας πιστεύων ἀκόμη ὅτι ὀνειρεύετο, ὑπήκουσε. Ἀφῆκε τὸν Πάππον νὰ τὸν περιτυλίξῃ καὶ νὰ τὸν δέσῃ εἰς τὴν κάππαν, καὶ κατόπιν ᾐσθάνθη ταχύτατον κατρακύλισμα καὶ ἀπότομον ἄραγμα ἐπὶ τῶν μαλακῶν σωρῶν τῶν χωμάτων εἰς τὸ χεῖλος τοῦ χειμάρρου.

Μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἔφθασεν ὁ Παπποῦς καὶ τὸν ἔλυσε, εὐθὺς δὲ ἔπειτα, μὲ βῆμα ὅσον τὸ δυνατὸν ταχὺ ἀναμέσον τῶν βράχων καὶ τῶν πεσμένων κορμῶν δένδρων, ἤρχισαν νὰ βαδίζουν ἐμπρός, ἀκολουθοῦντες τὸν ροῦν τοῦ χειμάρρου ὅστις τοὺς ὡδήγει ἔξω τῆς στενῆς κοιλάδος, εἰς τὰς ἀνοικτὰς ἐκτάσεις τῆς μακρᾶς ὀροσειρᾶς.

(ἀκολουθεῖ)

ΠΟΙΚΙΛΑ

— ***Αἱ ὄρνιθες τοῦ Ἁγίου Ὄρους.*** Ἐπειδὴ κατὰ τοὺς «θείους καὶ ἱεροὺς» κανόνας τοῦ Ἁγίου Ὄρους δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐκεῖ ὕπαρξις θηλέων, ἀπηγορεύοντο ἀπ᾽ αἰῶνος αἱ ὄρνιθες. Ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ὅμως κατοχῆς ἠτόνησεν ἡ διάταξις αὕτη καὶ πολλοὶ τῶν μοναχῶν ἤρχισαν νὰ διατηροῦν «κόττες». Τοῦτο ἐξήγειρε τὰς διαμαρτυρίας τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, ἥτις καὶ ἐζήτησεν ἐγγράφως παρὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Ἁγ. Ὄρους νὰ ἐπιβάλῃ τὸ «κράτος τοῦ νόμου» καὶ νὰ ἐκδιώξῃ τὰς ὄρνιθας. Ὁ Διοικητὴς (ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν) ἐζήτησε σχετικὰς ὁδηγίας ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον, ὁ δὲ κ. Μιχαλακόπουλος, μὴ θέλων νὰ ἀναλάβῃ μίαν τόσον σοβαρὰν εὐθύνην, ἔφερε τὸ ζήτημα ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὅπερ μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἐχαρακτήρισε τὸ πρᾶγμα ὡς ἀναχρονισμὸν καὶ ἀπεφάνθη ὅτι αἱ ἱεραὶ Μοναὶ εἶναι ἐλεύθεραι νὰ διατηροῦν ἢ νὰ μὴ διατηροῦν ὄρνιθας!

Ἐφ᾽ ᾧ καὶ ἡ «Πρωΐα» δημοσιεύει δίστηλον διαμαρτυρίαν Ἁγιορείτου καλογήρου κατὰ τῆς ἀσεβοῦς ταύτης ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργ. Συμβουλίου, ὅστις ἐλέγχει τὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ ἀσυνεπείᾳ, ἐρωτῶν πῶς ἀφίνει τὰς ὄρνιθας ἐλευθέρας ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ἐνῷ ἐν Ἀθήναις καταδιώκει τὰ ἄσεμνα ἔντυπα καὶ ἀπαγορεύει τὰς ἀνηθίκους κινηματογραφικὰς ταινίας! Καὶ ὑπάρχουν ἀκόμη παρ᾽ ἡμῖν οἱ ὑποστηρίζοντες ἐκ πεποιθήσεως τὴν διατήρησιν τοῦ καλογηρισμοῦ !